

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatas után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: A lélek esengése. (Egyházi beszéd.) Szász Domokos. — Női középtanodák. M. P. — Fölszentelő beszéd. — J6h Könyve. (Bibliai tanulmány) Benkő Károly. — Különfélék. Tárca. A sprigfeldi arsenal.

A lélek esengése.

Egyházi beszéd.

A ref. egyházközség megújított templomában az új harangok felállítása alkalmával Szentesújvárt, 1883. szept. 30-án

tartotta:

Szász Domokos, ref. pap.

Alapige XLII-ik zoltár, 3-ik vers: „Szomjuhozik az én lelkem az Istenhez, az élő, erős Istenhez. Vajjon mikor mehetek el, hogy bemutassam magamat az Istennek?”

K. atyámfi! Az Isten szolgálja mikor érezhetné magát boldogabbnak; mikor vehetné méltóbb joggal ajkaira e prófétai hálaadást: „Kies helyre esett az én részem,” vagy e krisztusi mondást: „az én terhem könnyű, az én igám gyönyörűsége,” — ha nem akkor, midőn az Isten igéje után esengő lelkekre talál s azoknak tekintete felé fordul? Az Istennek szolgálja azért él, küldetésének főséges volta abban áll, hogy szentelt nyomdokaiba lépjen a lelkek azon főpásztorának, kiről föl van jegyezve, hogy: „Szerte járthetvén mindenütt az Isten országát, jót tevén mindenkkel.” Avagy lehet-e ennél gyönyörűsebb, az ember nemesebb természetének szükségseit inkább kielégítő s így boldogítóbb foglalkozás, élethivatás?

Atyámfi! Ez évben, alig néhány nap múlva, huszonöt éve, negyed százada annak, hogy e főséges küldetés útjára léptem. Rég volt, de jól emlékszem, midőn először léptem föl az Isten népe előtt, hirdetni az Isten igéjét, remegő szívvel, töprengő lélekkel vettem vala ajkaimra a próféta szavait: „Oh, Uram Isten! ime nem tudok szólni, mert gyermek vagyok én!” És monda az Úr nekem: „ne mond ezt: gyermek vagyok én; hanem valamire küldlek, elmeuj és valamiket parancsolok néked, megmondjad; ne félj! mert veled vagyok én, hogy megoltalmazalak téged!” És kinyujtá az Úr az ő kezét és megihleté az én ajkaimat és monda nekem: „ime adom az én ígémet a te szádba; gyomláij, törj, veszess, építs és plántálj!”

És most? Annyi évek múltán, ha lelkem pillantása végig szárnyal az elmúlt idők fölött, ha visszagozodok arra, a mit e negyedszázad alatt átéltem, átküzdöttem s fölújtom szívemben emlékeit azon pillanatoknak, midőn különböző időkben, különböző helyeken, Istennek népe előtt, az Istennek templomaiban, avagy a bölcsők és koporsók fölött, avagy a szeretet frigyére lépőknek az Isten igéjét hirdethettem s a lelkeket nem egyszer, az ige ellenállhatatlan erejével, a szeretet vallásának megnyerhettem; ha visszagozodok az Isten igéjének e győzedelmeire, önkénytelenül is a legbensőbb, szívemet tán még a sir mélyén is megdobbantó hálára buzdulók az iránt, ki kicsinységemben végtelen nagyságát, erőtlenségemben mindenható erejét annyiszor megdicsőítette s így kiáltok föl a hálaadó prófétával: „kisebb vagyok Uram, minden jótéteményeidnél, a melye-

ket cselekedtéül velem! Dicsérlek téged,
oh felséges Isten!

S miként a madár ösztönszerűleg keresi föl
újra és újra árnyas lombjait annak a fának, mely-
nek ágai közt, röptében, pihentető helyet talált:
úgy az én lelkem is, a múltak árnyai között bolyong-
ván örömmel pihen meg azoknak fölemelő emlé-
keim. S ezeknek sorában emlékeim azoknak a pillana-
natoknak, melyeket e gyülekezet kebelében, e nemes
város különböző rangu, rendű, hitű lakosai körében,
alig egy évvel ezelőtt, eltoitenem Isten megengedte
nékem.

Mert fölemelő, megható látvány terült föl
előttem itt. Mig oly sok helyt Isten igéjének mag-
vai útfélre és kopár sziklákra, — itt a jóra fogé-
kony szivek lágy földjébe hullottak s gyümölcsöket
termettek; az áldozatkészségben s vallásos buzgóság-
ban nyilatkozó krisztusi szellem, ime, újra és újra
győzedelmi ünnepet ül. Mig sok helyt és fájdalom
épen a mi hazánk földjén, — melynek legszebb ékes-
ségei vaiának eddig a türelmesség és emberszeretet
erényei, — setét századok rémeit idézi föl a gyűlölködés,
mely embert ember, — fajt faj, — vallást vallás
ellen zúdit, sőt kiválasztva közülök — czéltáblájjául

T Á R C Z A

A sprigfieldi arsenál.

(Langfellow költeménye)

Ez itt az arsenál. Tetőtől aljig,
Nagy orgonaként, fénylő fegyverek,
De néma sipjaikból hang se' hallik,
Melynek dörgésitől a táj remeg.

Ah, mily vad bömbölés kel majd föl égre
A halál-angyal ujjai alól;
Mily szörnyű jaj, sivitó Miserere
Ébred, ha bőszen zenéjök dala szól!

Már hallok is: jajgó, tüzes karének
S halálos hörgés vég nélkül zokog,
A mint visszhangozón korunkig érnek
A multban eltűnt hosszú századok.

Pánczélon, siskon döng a nagy szász pöröly,
Norvég dal bűg cimberék erdején
S a nagy zivajban, távol sík mezőkről,
Tatár réztányér szava cseng felém,

S hallok a florenczit, mint veri félre
Kastélya vészharangját rémitőn
S azték papok dobjának kigyó-bőre
Harcot kiált, fen, a templom-tetőn.

Jajong a fölperzselt, kirablott város,
A nép éltéért h'jában könyörög;
Zsákmányt ejtve a martalóc lakmároz
És a körülzárt vár étlen hörög;

— egyet, az üldözés dicstelen harcát vivja ellene,
beszenyezve az által a magyar nemzetnek eddig fél-
tékenyen megőrzött s fenntartott jó hírét, nevét, —
addig itt a különböző fajok, osztályok, felekezetek kö-
zött az égnek egyik legdrágább ajándoka, a békesség
honol a szivekben s a köcsönös türelmesség ural-
kodik a lelkek fölött. Úgy látszik, közös meggyőző-
déssé lett az apostoli jelző: „nincsen külön-
ség zsidó avagy görög között, mert min-
deneknek ugyanazon egy Istenök van, aki
mindenekhez gazdag, a kik segélyül hív-
ják; nincsen sem szolga, sem szabados,
sem férfiú, sem asszony között válogatás,
mert miudnyáján egygyek vagyunk a Jé-
zus Krisztusban.“ Ime, a többiek között, mily
nemes példaadás ez is: az egyik hitnek vallója test-
vérei gyanánt tekinti a másik hitnek vallóit s ked-
ves áldozatul a szeretet Istenének, feléjük nyújtja a
békesség poharát s ékességéül az Úr házának, leteszi
azt azoknak szent asztalára!*)

Afiai! tökéletesebb idők bekövetkeztének biztató
előjelei ezek! Jönni fog, mert jönni kell időknak,

*) Duha Bálint úr, róm. kath. polgár a ref. egyház-
községnek egy urasztali diszes poharat ajándékozott.

A bomba pattan, várkapuk bedőlve,
Puska ropog, kettétörök a kard;
A mennykő hangu ágyuk gyilkos öble
Bömbölve rengeti a bús avart.

Oh ember! hát ily visszán fizeted meg,
Ily átkozott szerszámok hangival
Lágy, édes, szép dalát a természetnek
S az égi összhangban szód így rival?!
Fele erő, mely világszerte rémit,
Fele áldás, mit ad jogar s a harc:
Meválthatná az elme tévelygésit
S nem kéne arsenál, sem vér-piacz.

A harczenes neve megvetetté válna
S a nép, a mely kezét emelve tán
Testvére ellen: vadként megutálva
Kain jegyét viselné homlokán!

Majdan, öltök öltök nyomába lépve,
A visszhang egyre halkul, míg kihál;
Krisztus megint eljő, hirdetve: „Béke!“
Harang-csengésű szent szavaival.

Béke! s a léghört — érczkapuin által
Harc orgonája már nem rengeti,
De zöngnek halhatatlanok dalával,
A szeretetnek szentelt éneki

Szász Béla.

midőn az a krisztusi szellem, mely áthatotta s élteti itta sziveket, meghódítja az egész világot, midőn minden népnek, fajnak, felekezetnek, vallásnak egyetlen közös, legfőbb törvénye lesz, mely előtt önkénytelenül meghódol: az Isten és emberekszeretet! A koronás próféta lelkében évezredekkel ezelőtt élt az a sejtélem, hogy miként az ég boltozatja fényével körül öleli a végtelent s beragyogja a magosságokat s mélységeket, jönni fog idő, midőn a népek milliói az igaz vallásosság éltető légkörében mind egybetalálkoznak, összelelkeznek s a hitteljes szeretet megtisztítja a sziveket, megfényesíti a lelkeket, szétűzve a szeretetlenség, gyűlölködés setétségeit. Lát-noki lelke átpillantott a bekövetkezendők kárpitján s közelgetni látta azt a szebb és boldogabb jövődőt, midőn a lelkeket, mint a szomjuságtól elepedett ajkat az esengés a forrás friss vize után, úgy fogja megszállani egy benső sovargás, hogy lecsilapítsák szomjuságukat forrásából annak az élő víznek. melyről Krisztus mondá, hogy „a ki abból iandik, meg nem szomjuzik“; midőn ellenállhatatlanul indítatni fognak arra, hogy életük legfőbb céljának tekintsék kielégíteni nemesebb természetük öröklő szükségseit, tápot keresni annak az esengésnek, mely az Isten képeire teremtet halhatatlan lelkeket mindig zaklatja. Ennek a szebb, tökéletesebb jövődőnek sejtélmélt a próféta lelkében, sejtélmélt azon idő-knek, midőn minden lélek áhitattal siet megjelenni az örökké élő színe előtt, hogy lakozhassék az ő templomában; midőn ajkról-ajkra száll az esdeklő fohász: Szomjuhozza az én lelkem az Istent, az élő, erős Istent. Vajjon mikor mehetek el, hogy bemutassam magamat az Isten előtt? Ez esdeklő fohászbán az egész emberiség jobb részének közös óhajta, nemesebb természetének közös szüksége nyer kifejezést és a kegyelem világának minden eseménye, minden intézménye oda célzó, hogy e közóhaj beteljesülhessen, e köz-szükség kielégíthetessék. Avagy miért léptek föl a szent hajdankorban a különböző vallások alapítói, a választott népnek prófétái, és mindenekfölött, miért jelent meg az idők teljességében az asszonyok között áldandó asszonymak, Máriának szülöttje, az Úr Jézus Krisztus, ha nem azért, hogy lecsilapítsák a lelkek szomjuhozását, elvezérelvén azokat az élő Istenhez? Miért vetette meg alapját a világ megváltója az ő anyaszentegyházának, mely fölött nem lehet diadalma a pokol kapuinak sem, ha nem azért, hogy abban egybetalálkozzanak a földnek minden népei s föltalálhas-ák azt, a mi nélkül szívek, lelkek szűkölködik? Miért állanak fön az összes templomok, ég felé mutató tornyaikkal, ha nem azért, hogy menhelyül szolgáljanak az élet által zaklatottaknak, hogy el ne epedjenek az Istent kereső, az Isten ígéje után esengő lelkek? És ez a kicsiny gyülekezet is miért újította meg romlásából az ő templomát, miért

ékesítette föl azt az ő buzgóságának ajándokaival, miért tette össze filléreit, hogy megcsöndüljen az új harangok ércznyelve, áhitatra hívó hangja, ha nem azért, hogy ennek a gyülekezetnek lelkében is visszhangot keltett a prófétai fohász, mert itt is él s új meg új alkotásokban, tettekben nyilatkozik a szívek mélyén az esengés az élő, erős Istenhez!

Mostan azért, afiai, midőn e kicsiny gyülekezet örömnünnepet ül, midőn ez örömnünnepre e nemes város és vidék díszes közönségét, minden felekezeti különbség nélkül, atyafiságos indulattal egybeseregelve látom, hadd emelkedjenek föl gondolataim arra a magaslatra, hol a látszólagos ellentétek a különböző vallások között kibékülnek s kiegyenlítetnek mind; hadd mutassak rá azon öröklő szükségekre, melyek az egész emberiség lelkében élők, nyilatkozók. A felolvasott alapige nyomán felelek erre a két kérdésre:

1-ör. Mi az, a miért az emberi nemesebb természet eseng; és

2-ör. Miként elégíthető ki ez esengés?

Mint hajdan, egy negyedszázaddal ezelőtt, hangzik felém a magasból most is a bátorító szózat: Ne félj, én veled vagyok!

„Szomjuhozza az én lelkem az Istent.“ Mit értünk ez alatt? Általánosságban azt, hogy az emberi lélek esengi azt, a mi fensőbb, eszményi, örök. Az emberi szívet nem elégíti ki, a mi külsőképen látható, létező, földi; az embernek vannak magasabb vágyai, mint hogy földre szegzett szemmel haladjon végig az esztendők völgyein, az élet útáin.

E meggyőződéssel szemben, k. afiai! jelenleg egy tudományos iskola, tudós és tiszteletre méltó férfiaknak egész tábora áll és küzd. Így okoskodik: „Az ember tartsa magát a tényekhez, vizsgálja a természet tüneményeit, az élet nyilatkozásait, de őrizkedjék attól, hogy ezekből következtetéseket vonjon, általános törvényeket állapítson meg s érzékfölötti dolgokat fürkészessen, melyeket a tapasztalás nem igazol. Lehet, hogy léteznek olyanok is; létezésüket feltétlenül tagadni nem lehet, de még kevésbé bebizonyítani, s így azokkal foglalkozni idővesztés, mert az ember vizsgálódása körén kívül esnek. A ki nem akar eltévelyedni, maradjon a tények világában.“

Hogy ha ez okoskodás csak az elmélet körében maradt volna, nem nyugtalaníthatna minket nagyon. De átment ez a mindennapi életbe, meghódított sok elmét és szívet s a társadalomban hatalommá nőtt ki magát, melyet hallgatással mellőzni nem lehet.

E tudós elméletet az emberek kétféleképp magyarázzák és alkalmazzák. Némelyek így szólnak: „Ime, a legbölcsebb emberek is azt mondják, hogy az érzékfeletti dolgokról nem tudunk magunknak bizonyosságot szerezni; a látható világ, az az egyedül

bizonyos. Nosza hát! élvezzük, a mit a jelen ad, gyűjtsünk vagyont, kövessük szenvedélyeink sugallatát; együnk, igyunk, mert holnap meghalunk.“ Mások így szólnak: „A tudományban rejlik egyedül az igazság, azonkívül minden csak álomlátás, képzelgés. Tanulmányozzátok a természetet, a népek történetét, az irodalmat, a társadalmi- s államtudományokat, mert ezek az emberi szellemet kielégítő táplálékot nyújtanak. Mi szükségetek van egybekre? Nem elég-e ez?“

Ez okoskodásokkal szemben, afiai, mi is tényleges tapasztalatokra hivatkozva, meggyőződésünk egész erejével így szólunk: Nem, ezek minket nem elégitnek ki, mert vannak fensőbb szükségünk; akaratunk ellenére is esengjük azt, a mi végtelen, örök. Ha igaz az, hogy a test nem élhet levegő nélkül, állítjuk és bebizonyítjuk, hogy lelkünknek is szüksége van egy fensőbb légkörre, a mit így nevezünk: eszményi, érzékfeletti, égi. Ez nem képzelgés, ez tény, melyet évezredeknek története s mindennapi tapasztalatunk igazol. Arra, hogy szeressünk, magunkat a jónak, nemesnek, igaznak felszenteljük, az Istent imádjuk, épen oly szükségünk van, mint testünknek arra, hogy munkálkodjék, pihenjen és táplálkozzék.

Esengjük a világosságot. Még pedig nem azt a kisdéd lámpafényt, melyet az u. n. érzéki tapasztalat nevében ránk akarnak erőszakolni. Szükségét érezzük fölébe emelkedni a külsőképen látható dolgoknak s keresni mindenek belső lényegét, okát, teremőjét s meg nem nyughatunk addig, míg lelkünk föl nem találja az élő, erős Istent!

Esengjük az igazságot. Annyi önzést, igazságtalanságot látunk magunkban s magunkon kívül, pedig lelkünk mélyébe rejtette a teremő az igazság valódi mérlegét, mely meghatározza saját tetteiknek s mások cselekedeteinek igaz becsét, benső értékét. És lelkünkbe hordozzuk az örök igazság eszméjét s azt a vágyat, hogy azt megközelítsük s megvalósítsuk.

Esengjük a megújulást. Fölette gyöngék s mindnyájan gyarlók vagyunk, s ha őszinték akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy minden egyes ballépésünk szégyenérzettel s lelki bánkodással tölt el s keressük, kérjük a szabadulást, a mi lelkünk kiált az élő Istenhez, a ki fölemel, megtisztít és újjá teremt, mert a mi Istenünk a szentségnek, a szabadságnak, az irgalomnak élő, erős Istene.

Esengjük a vigasztalást. Sokat és sokképen szenvedünk s bárha Isten jóságát kétségbe nem vonjuk, elmondhatjuk, hogy az emberi életben legnagyobb szerepet játszik a fájdalom. Vannak erkölcsi s vannak testi szenvedések, melyeknek szerzői magunk vagyunk, vagy mások; fájdalmakat okoz nekünk a természet, a társadalom, a családi élet. Ki tudná ezeket elősorolni mind? Gondoljunk csak

az elválás fájalmára. Elhagynak minket azok, kiket szeretünk s szívünk fáj kimondhatatlanul s szemünkbe könnyeknek árja tolu. Mire van ilyenkor szükségünk? Egy dologra, vigasztalásra. Ki adja meg azt nekünk? Bizonyynal a barátság, a családi szeretet, a tudomány, a természet vigasztalásai is érnek valamit, de nagyon erőtlének. A szívek felett igaz hatalma nincsen másnak, mint az élő, erős Istennek s csak ha ő szól, akkor csendesül le a lélek háborgása s száll bele megnyugvás, enyhület, vigasztalás. Ezért esengi a mi lelkünk az élő, erős Istent, — a vigasztalás Istent!

Esengjük az örökéletet. A halál gondolatával kibékülni nem tudunk; a megsemmisülés örvényétől ösztönszerűleg visszadöbbenünk. Élni akarunk! Lényünknek e belső kiolthatlan szükségét fejezik ki a népek, nemzetek hagyományai abban a hitben, hogy van a földinél egy szebb, boldogabb élet, úgy hogy méltán mondhatjuk a római szónokkal: „a nemzetek közös egyetértését úgy tekinthetjük, mint az egész természet köztörvényét.“

Igen, afiai! egy belső, szent, örökké zengő szózat azt sugallja szüntelen: nekünk szükségünk van Istenre s kérjük őt a világosság, az igazság, a szentség, a vigasztalás és örök élet Istent, hogy adjon nekünk világosságot, békességet, reménységet, idvességet, ő, az élő és erős Isten!

De hát afiai! lelkünknek ez esengését miként elégíthetjük ki, vagy más szókkal, hol találhatjuk föl az élő, erős Istent?

Mindenütt. Mert betölti jelenlétével a menyet és a földet. Kijelenti magát a természetben, hol az egek hirdetik az ő dicsőségét s a végtelen kiterjedtség az ő kezeinek munkája. Kijelenti magát az emberiség történetében; a nemzetek küzdelmeiben, emelkedésében és hanyatlásában látjuk az ő bölcsességének, igazságának és szentségének nyomait. Kijelenti magát minden egyes ember lelkében, mert minden igaz gondolat, minden nemes érzés, minden jó tett az Isten sugallata.

És úgy tetszik nekem, még is van egy hely, hol legkönnyebben föltalálhatja őt szívünk: az a hely, hol őt együtt keressük, együtt imádjuk: az ő tiszteletének hajloka, az ő szent temploma. A koronás próféta is erre czéloz, midőn ezt kérdi: „Vajjon mikor mehetek el, hogy bemutassam magamat az Isten előtt?“

Az Isten templomában minden az Istenről beszél. A magasba emelkedő falak, melyek az ő dicsőségét visszhangozzák; az ég felé pillantó tornyok s azokban a harangok áhitatra hívó hangja; a szószék, melyről az ő igéje hirdettetik s száll a szívekbe; az ajkáról elröppenő dallam, melynek szárnyain a vallásos lelkek fölszállanak; a szent asztal,

mely körül a Krisztus nevében összegyülekezünk: a lelkek mélyéből emelkedő sohaj, az aláhulló köny, mind, mind őt hirdeti; egyetlen egy nevet visszhangoz minden: az Isten nagy, fonséges nevét.

A világ zajában, zszibongó zenvedéelyeiben az Isten szent képe gyakran eltűnik előlünk. Azért szükségét érezzük, hogy keressük föl az Isten házát, hol önkéntelenül is Istenre gondolunk, áhitatra buzdulunk s megalázzuk magunkat az előtt, ki tegnap, ma és örökké ugyanaz. Az Isten templomai a vallásos áhitatnak s töredelmes bűnbánatnak szent hajlokai.

A külvilágból, hol önzés, irigység, gyűlölködés zaklatja a sziveket, szükségét érezzük annak, hogy siessünk az Isten házába, hol gazdagok és szegények, tudcsok és tudatlanok, nagyok és kicsinyek összetalálkoznak, mint ugyanazon egy Isten gyermekei, hol megszégyenül az önző, kibékül az irigy s elnémul a gyűlölködő, hol a lelkek szent harmoniában egyesülve, egymást testvérekül ismerik föl. Az Isten templomai az emberszeretnek szent házai.

És mindenekefelett, midőn szenvedünk, elvesztett kedveseinket siratjuk és gyászba öltözünk, ellenállhatatlan szükségét érezzük, hogy fölkeressük az Isten házát, hol föltárul előttünk az ég s hangzik alá a vigasztaló szó, mely világosságra hozta a halhatatlanságot. Az Isten templomai a menyeknek kapui.

Ez e templom is, bár egyszerű és kicsiny, az ahita hajloka, a testvériesség háza, a menyeknek kapuja. Hadd találják meg hát itt is az esengő lelkek az élő, erős Istent! Csöndüljete ti, nemzedékről-nemzedékre, visszhangot kelteve a lelkekben, — csöndüljete ti, új harangok ércnyelvei! Miként egy harangnak régmúlt századokból fönmaradt fölirata mondja:

„Dicsőríjete az igaz Istent, hívjátok a népet, gyűjtséte össze az Űr szolgálait, sirassátok el a halottakat, üzzete teva minden csapást s szenteljete meg az ünnepeket!“

Téged pedig, Istennek népe! megtartson, megszeteljen, megáldjon az Űr, az élő, erős Isten! E nemes város hajlékaiban lakozzék békesség, virágozzék az igazság s győzedelmeskedjék a szeretet mindörökkön örökké. Ameu!

Női középtanodák.

I.

Kolozsvár, 1883. okt. 5.

Trefort miniszter sok nevezetes alkotásai sorában nem a legutolsó helyet foglalja el a nők magasabb műveltségének érdekében általa teremtett felsőbb leányiskolák. A kezdemény ugyan a b. e. Molnár Aladártól indult ki, de magának, e nálunk új intézménynek életbe léptetése s bizonyos mérvben való kifejlesztése Trefort miniszter ér-

deme. Ő szervezte, mondhatni mintaszerűen, a budapesti felsőbb leányiskolát, melyet a törvényhozás szokatlan bőkezűséggel — évi 56 ezrenyi költséggel — lát el; ő serkentett, államsegély adományozása által, több törvényhatóságot ilyen intézetek föllállítására; ő vette át ezek tulnyomó részét egészen állami kezelés alá, a vegyes ajku vidékeken így akarván a nők nemzeti irányu nevelését biztosítani s legutóbb ő adta ki az újan átdolgozott szervezete az állami felsőbb leányiskolák számára, melynek megtartására mindazon felsőbb leányiskolákat kötelezi, a melyeket államsegélyben részesít. Az erdélyi részek első városába is az ő támogatásával vált lehetővé a kolozsvári felsőbb leányiskola felállítására, mely négy osztályra berendezve, évenként 3500 frnyi országos segélyt élvez.

Az új szabályzat értelmében a felsőbb leányiskolák célja az, hogy bennök a társadalom női tagjai nemök sajátja és a társadalmi viszonyok által föltételezett oly mérvű általános műveltséget szerezhessenek, a mely élethivatásukra szükséges, s a mely megfelel annak az általános műveltségnek, melyet a férfiak saját életcéljaik érdekében a középtanodákban nyernek.

A tanításnak, ehhez képest, a pozitív viszonyokhoz kell alkalmazkodnia, kerülni minden luxust, csak annyit tanítani, hogy a növendékek ne sokfélélt tudjanak, hanem bizonyos fokú általános műveltséget nyerjenek, hogy összhangzatos képzettségök határozott életnézet és szellemi önállóság alapjává válhassék.

A növendékek tíz éves korukban, négy elemi osztály végzése után, vétetnek föl az intézetbe s hat éven át tanulnak: hit és erkölestant, magyar, német és francia nyelvet és irodalmat, történelmet, földrajzot, szám- és mértant, természetrajzot, vegytant, természettant, egészségtant, a nevelés alapfogalmait, testgyakorlatot, női munkát, éneket, rajzot és szépirást s mint rendkívüli (facultatív) tantárgyat: az angol nyelvet és irodalmat. E tantárgyak közül a német és francia a 2—6, a földrajz az 1—3, a neveléstan a 6, a szépirás az 1, a testgyakorlat az 1—4, a többi tantárgy pedig valamennyi osztályban tanítatik; facultatív tantárgy levén a 3. osztályon kezdve az angol, a 4-diken kezdve a torna, az 5-iken kezdve az ének és rajz s a 6-dikban még a kézi-munka is. A heti tanórák száma, a testgyakorlaton kívül, az alsó három osztályban 26, a felső három osztályban 28, a rendkívüli tantárgyak idejével együtt 30.

A tanórák a három alsó osztályban legalább is népiszkolai tanításra képesítettek, a felsőbb osztályokban pedig középiskolai tanári oklevéllel bírnak s a rendes tanórákon kívül, kiknek száma a hittanórákon, a szépirás és a testgyakorlás tanítóin kívül, legalább hét, még felügyelő nevelőnők is alkalmaztatnak.

Ime az új miniszteri rendelet értelmében vett felsőbb leányiskolák szervezete, mely, mint e körvonalokból is kitűnik, határozottan női középtanodákká kívánja ez intézeteket alakítani.

E tényhez kívánunk a jövő alkalommal némi reflexiókat fűzni.

M. P.

Fölszentelő beszéd.

(Elmondotta a szászvárosi ev. ref. Kúntanoda új épületrészének 1883. szeptember 2-án tartott fölavatási ünnepén *Deák Gerő*, igazgató tanár.)

IV.

(Vége).

Most pedig, m. t. gyülekezet! mielőtt talán már is hosszúra terjedt beszédemet bevégezném, engedjétek még csak néhány szót intéznem azokhoz, kiknek iskolánk iránti élénk érdeklődése, buzgó jó indulata és hitrokoni áldozatkészsége szívünk táblájára kitörülhetetlen betűkkel van bevésve.

Mindenekelőtt méltog. áll. igazgató tanácsi elnök, fő-tiszteletű és méltóságos Püspök ur! ki nagy mérvű elfoglaltatásod dacára sem kiméltél időt és fáradságot, csak hogy rég óhajtván várni ünnepélyünkön megjelenve buzgó imát emelhess a minden áldások örök kútfejéhez, — fogadd el tőlünk e kegyességédért azt, mivel minden igaz magyar prot. kebel egyháza nagyjait megtisztelni szokta, megtisztelni szereti: őszinte köszönetünket, határtalan bizodalunkat és tántoríthatatlan hő ragaszkodásunkat. Kérjük egyházkerületünk legfelsőbb kormányzó testületét, hogy szeretett iskolánkat ajándékozza meg továbbra is éber figyelemmel, s a múltban is mindannyiszor tapasztalt atyai buzgó pártfogással, hogy így az ő igazgatósága, az fenhatósága alatt emelkedjék iskolánk mind fölebb-fölebb a magy. cultura s igaz protestantismus szolgálatában félelmet és csüggedést nem ismerő lelkesültséggel működjék századok hosszú során át mindörökké!

Egyházkerületünk testvérintézetei! Meg vagyok győződve, hogy örömet küldöttétek el képviselőiteket, hogy részt vegyenek testvéretek nagykorúsítása ünnepének örömeiben. Hiszem azt is, hogy megnyugtató, sőt örömteljes leend rátok nézve az itt látottakról és tapasztaltakról hallanotok. De nem kétkem, hogy legmélyebb megnyugvást, legtisztább örömet mégis n. enyedi Bethlen — főtanodánk fog érezhetni, ha meggyőződik afelől, hogy azt az édes anyai szeretetet, melybe tanodánkat — egykori filiáját — szellemi és anyagi segélynyújtás és támogatás által a múltban, hosszú időn át, részesítette, nem pazarolta érdemtelenre, hanem szeretetteljes gondoskodása és jóindulatu pártfogása már is megteremtette áldásos gyümölcsét iskolánk biztos önállóságra jutásában. — Ti mindnyájan kiegészült iskolánkban ezentúl versenytársat és pedig nemes versenytársat fogtok találni a hazai felvilágosodás, tudományos és erkölcsi képzésügyének szolgálata terén. Fogadjátok az új versenytársat, a szerető testvért olyan őszinte bizalommal, olyan meleg rokonszenyvel, a minővel most általam mindnyájotokat üdvözöl.

Szászvárosi ref. nemes és szent ecclesia! kinek hitrokoni buzgalma és áldozatkész szeretete emelt, volt itten szerény oltárt a tudománynak s gyújtotta meg és táplálta rajta a még ma is égő szövétneket, — jól esik bevallanom, hogy nem kis részed van abban, hogy az eddiginél szebb és kihatóbb fényvel és melegséggel lobognak a közmive-

lődés oltári lángjai. Az úrnak áldása legyen rajtad és a te hiveiden, hogy ezután is folyvást éberül és nemes érdeklődéssel őrködhessenek e szövétnek épsége, díszö fölött. Legyenek kitartók a szent munkában, mely áldásban hagyja emléköket az utánunk jövő nemzedék előtt: építsék tovább és midig tovább a közmivelődés e lelki templomát!

Szászváros nemes városa! ki a múlt idők egy szép pillanatában kebledbe fogadtad s így anyyává lettél e mi „alma materünknek“, — légy s maradj ennek ezután is szerető, áldozatkész édes anya; legyen ez iskola öröme, büszkesége, legyen az jólétednek, folytonos emelkedésednek egyik hatalmas eszköze. Virulj, nemes város! évszázak hosszú során át, mint a ki a közmívelődés egyik életrevaló, erőteljes factorát őrzöd falaid között!

Iskolánk egykori tanítványai! kiket a pietas oly szép számban gyűjtött össze az ünnepelő alma mater köré, — nagy öröm lehet reátok nézve a meggyőződés, hogy „a régiék elmúltak s ime! mindenek megújultak.“ (2. Kor. V. 17.) Örömmel szemlélhetitek, hogy tanodánk nemcsak külsőleg vált méltó templomává a közmivelődésnek és tudománynak, hanem benne a munka és szorgalom, a fegyelem és jó erkölcs szelleme is állandó kedvelt hajlékra talált. Tartásotok meg őt továbbra is szívetek kegyetelen érzelmeiben és fejlődését s felvirágozását szóval úgy mint tettel mindenha munkálni készek is legyetek.

És te, nemes ifjuság! kinek számára a Múzsák e temploma emelve van, jól jegyezd meg magadnak, hogy a vagyon, mit mások gyűjtöttek számunkra; a rang, melyet nem mi vívtunk ki s a népszerűség, melynek szeszélye, meglehet, édig emelt: mind, mind mulandó kincsek, melyeket a változó idők magokkal sodorhatnak. Két tulajdon létezik csupán, mely kincsnek marad s elkísér a sirig: a nemes szív, melyet a kebel hord, a hasznos ismeret. Csak annyi az embernek benső, valódi értéke, mennyit e két kincse ér s annyi vihar közepette az áll köztünk a legbiztosabban, a ki csak önmagára támaszkodik. Azért, k. ifjak! mielőtt az ünnepélyesen felavatott új termekbe vonulátok, hogy újult erővel, fölfrissült munkakedvvel kezdjétek el ismét nemes munkátok új időszakát: még egyszer figyelmetekbe ajánlom iskolánk jelmondatát, hogy szép jellemeteknek három fővonása a tudománynak, az erkölcsnek és a hazának hő és termékeny szeretete lehessen. Koronázza siker buzgó törekvésteket, hogy így töletek mindig áldás háramolják a hazára áldás a nemzetre!

Reánk nézve pedig, m. t. gyülekezet! az legyen e mai nap legszebb öröme, hogy az ősök által meggyújtott szövétnek nekünk mindnyájunknak fénylik. És ha az örömteljes ünnepély órái majd lejárnak s mintegy elandalító édes dal utolsó akkordjai a szivekben még visszarezdülnek: legyen e nap legszebb emléke — mit magunkkal vigyünk el innen — az a szent elhatározás, hogy a közmívelődés ez oltáráról közüllünk senki sem vonanlja meg szive meleg érdeklődését, buzgalmat és ha kell, áldozatkészségét. Úgy legyen!

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Írta:

Benkő István

(Folytatás.)

Mindezen felhozott érvek után, melyek, mint látjuk, távolról sem elégségesek arra, hogy a könyv tartalmának teljes történetiségét megállapítsák vagy kétségtelessé tegyék: lássuk a negatív oldal vagyis azon bizonyítékokat, melyek a történeti valóság ellen szólnak, nemcsak, hanem az egész történetet tisztán költöttnek tiltják.

Ezen nézések legelső nyoma a Talmudban van, melyből látható, hogy elvileg zsidó tudósok nem voltak egy értelemben a könyv történetiségét illetőleg. Egy vitalközlésben, mely Samuel bar Nachmanja és Resh Lakish között történt, ez utóbbi azt állítja, hogy לְבוֹא אֱלֹהִים מִשָּׁל הַיָּדָא לְבוֹא אֱלֹהִים לְאֵתְרָא וְלֹא נֵעֵם לְאֵתְרָא azaz latinul Jobus nunquam exstitit, neque creatus est, sed parabola est; vagyis Jób nem létezett és nem teremtetett, hanem hasonlat — parabola — (Baba, Bathra 15. 1). E nézetet, úgy látszik, nem fogadta el a héber többség, mert Hai Gaon*) (1000 körül Kr. u.), a kit Rashi is követett, mondatott így valóztatja: „Jób létezett és azért teremtetett, hogy példányképül legyen.“ Ez utóbbi nézet tekinthető ugyan a héber traditio kifejezésének, de az előbbi meg a józanabb rész felfogásának bizonyossága. Majmonides szintén másnak tartja, mely feltünteti a gondviselésről való emberi véleményét. Így ő, valamint Garsonides is a könyv történeti jellegét mellőzik és csak a gondolat-tartalomra tekintenek. Úgyszintén Michaelis (18 sz.), Bernstein, Augusti s több más kitűnő kritikusok elvetik a könyv történeti alapját, és teljesen a költői képzelem szüleményének tartják. És hogy nem is vehető a könyv szorosán történeti előadásnak, arról meggyőznek magából a könyvből merített argumentumok. Mindjárt a prolog a legnagyobb mértékben ellenmond e föltevésnek, midőn az égi jelenetben a sátán megjelenik Isten előtt s tudósítást viszen a földről. Vehető-e szó szerinti történetnek, hogy Isten és sátán között beszélgetés történt — maga az egész égi jelenet?! Vagy továbbá gondolható-e józan észszel, hogy Isten hallhatólag beszélt a forgószékből (theophania — 38 fej. s köv.)? Csak ez órv elégséges meggyőzni arról, hogy költeménnyel van dolgunk. Továbbá az egésznek szabályos szerkezetű és művészi elrendezése, a beszédek költői teljessége, az egésznek egy célra törekvése, mind a mellett szólnak, hogy az egy gondolkodó fő alkotása. Mert bajos volna még feltenni is, hogy Jób irtózatosságtól gyötörtve szép és költői becsű hosszú beszédeket tartson. Ez képtelenség. Mint szintén az is, hogy a barátok csak úgy ex tempore költői nyelven olyan beszédeket tartsanak, melyek bevégzettek, az érvelésben előhaladók és a főeszméhez alkalmazottak. De a költői alkotást mutatja továbbá „az

*) Gaon kitűnőt jelent: ez tisztelet-czim volt, melyet azon Rabbik viseltek, kik az akadémiának elnökei voltak, kik között az említett Hai volt az utolsó — (Speakers Comm.)

egész könyvnek tervezete, mely egyfelől drámához, másfelől philosophiai párbeszédhez hasonlít“ (Zöckler). A hármastársnak az egészen átvonulása, mely szerint az egész anyag 3 részre oszlik, prolog, párbeszéd, epilog; a prolog és epilog ismét 3 részre; a párbeszéd ismét 3 sorozatra; sőt az Élihu és Johova beszédei is. Hogy new történet, hanem költemény, látszik továbbá azon tervezeti szabályosságból mely van a prologban és epilogban leírt viszonyok és állapotok között. Jóbnek a prolog szerint van 7 fia és 3 leánya, továbbá van 7000 juha, 3000 tevéje, 500 ökre, 500 szamara; az epilogban (12 v.) e számok pontosan megkészszerződnek, a mennyiben a csapás után lesz 14,000 juha 6000 tevéje, 1000 ökre és 1000 szamara. Az elpusztult gyermekek helyett ismét 7 fia és 3 leánya születik (13. v.). Az itt látható kerak számok, valamint a négy egymás után következő csapás fokozatossága, míg az utolsóban gyermekreit veszt el és ezen csapások egyidejűsége; hogy mindenik szerencsétlenségéből csak egy ember szabadul meg és hozza a rettentő hírt; Jóbnek vagyona visszanyerése utánvaló 140 esztendei bosszu élete: mindezen jelenségek kétségtelessé bizonyítják, hogy e darab költemény. Nemkülönböztetve a könyv feladata (problema), hogy az évnyelben levő visszafüzetési tan vedelmében a költő fokozatosan, — a költő célja szerint — kifradnak, míg másfelől mind nyomosabb igazságok hozatnak fel a megoldás segélyére; a magas istentudat és erkölcösség az egésznek szépsége mind arra vallanak, hogy egy magasröptű költőnek célzatosan írott munkája van előttünk, vagy hogy Spinoza szavaival éljünk: Quae in eo (libro) continentur, ut etiam stylus, non viri inter cineres misere aegrotantis sed in museo otioso meditantis videntur.

Az eddig látottak szerint tehát, mivel a szoros történetiségeket bizonyító érvek gyengék, azaz nem önálló tudósítások, hanem csak hozzávetésen alapulnak mivel másfelől a történetiség ellen s ugyanakkor a költői alkotás mellett szóló argumentumok megdönthetlennék: könyvet költeménnyek tartjuk. Midőn azonban költeménnyek mondjuk, nem azt állítjuk, hogy az egész munka, illetőleg anyag pusztán feltalálás (fictio), melyben semmi történeti alap ne volna. Például „Bánk-bán“ tragédiáról mindenki tudja, hogy költemény, de senki sem állítja, hogy az csak a költői képzelet szüleménye (fictio), hogy Bánk etc. ne létezett volna s hogy a főbb dolgok meg ne történtek volna. Így vagyunk a Jób könyvével is, csak természetesen míg Bánknál meg lehetős pontosan meghatározható a történeti anyag, addig a Jób könyvében azt lehetetlen pontosan eldönteni.

Úgy tekintjük ennél fogva a Jób könyvét, mint a semi geniusnak történeti alapon (traditio, legenda) nyugvó egyik legszebb és legfőbbesőbb productumát, mely méltán foglal helyet az emberi szellem legkiválóbb termékei között. A költő merített a legendából, dolgozott és alakított célja szerint szabadon. Ezen leghelyesebb nézet Luthertől ered, mivel addig a kizárólagos történeti felfogáshoz ragaszkodtak. Luther már beszél ezen könyvnek „költőjéről, ki a történetet végre oda vigye, hogy csak Isten legyen igazságos“.

A Tischreden-ben pedig így szól: „úgy tekintem a Jób könyvét, mint igaz történetet, mindazáltal, hogy minden úgy megtörtént, a mint írva van, nem hiszem, hanem úgy tartom, hogy egy finom, kegyes és tudós ember hozta azt jellegi alakjába,“ (Werke nach der Walschen Ausgabe Ihl. XXII s. 2093). A költő a legendai úton hozzájutott történetet feldolgozta oly formán, hogy a főbb pontokat meghozta és saját gondolatait fejezte ki a feldolgozásban. Hogy a monda szolgált alapul, erősítik a következő érvek:

a) Jób nevének jelentése nem felel meg magában a könyvben feltüntetett lényegével, hanem úgy látszik, mint történelmi név a régi korból maradt fenn, úgyszintén Jób három barátjának neve is.

b) Uz földje, Jóbnak hazája, a történet színtere Izraellel semmi összeköttetésben nem állott. Bizonyára nem választotta volna a költő épen ezen idegen földet hőse helyül, ha nem lett volna oda kötve a hagyomány által.

c) A költőre nézve fontos volt, hogy az igazságot olyan személyen szemléltesse, a kinek történelmi létezését kortársai nem tagadhatják. Egy történelmi személynek példakép felmutatása mindig nagyobb hatása.

d) Mint Ewald s utána Dillman, Zöckler s több mások megjegyzik: egy történetnek feltalálása, melynek nincs tényleges alapja, egy személynek teremtése, mintha valósággal léteznék, annyira idegen a régi népek szelleméhez, hogy csak némely régi népek irodalmának közelebbi korában tűnik föl, teljes alakjában pedig nem előbb, mint az újabb időben lépett fel; de meg szükségtelen is volt ilyen feltalálás a legendák sokaságának korában.

e) A személyzet nem Ábrahám faja, más országból való, semmi összefüggés az Izrael történelemmel, nincs vonatkozás a mózesi törvényre.

f) Az események részletesen vannak tárgyalva: a csapások, forgószél, elefantiasis etc. szétszórtan előfordulva, mintegy mutatják a mondából kölcsönzött részt.

g) A Jób és barátai között történt vitatkozás, valamint egyes argumentumok, úgyszintén az, hogy 7 nap és 7 éjjel szemlélik nyomorát semmit sem szólva: némi mondai színezetre vallanak.

h) Végre a hagyomány Jób és barátai létezéséről (Ezékéiel, Tob, Jakab, LXX, Talmud), a melyet fennebb látunk, a monda létezésének némileg szintén kedvez.

Jób létezését, valamint a főbb események megtörténetét, tehát nincs okunk kétségbe vonni. A költő, mint már kifejeztük, a mondából merített történelmi anyagot szabadon feldolgozta, saját gondolatait adván a szereplők szájába. Így vélekednek az újabb kritikusok csaknem mindnyájan: Ewald Hirzel, Dillmann, Zöckler, Vaihinger, Delitzsch, Davidson, Schlottmann és több mások. A költő philosophiai problémát fejteget költői alakban, Jób személyében küzd a szoros vizsgálótan ellen, melyet a barátok képviselnek, s a kiket a mellett argumentáltak. Vitatja a judaismus helytelenségét, mely szoros összefüggést tart erény és siker, bűn és nyomor között; ész és hit küzd egymás ellen, mely küzdelemnek alapját megtalálta a traditóban és a traditot al-

kalmasan felhasználva, létrehozott egy nagy költeményt, melyben élénk színekkel festi azon nehézségeit és kétségeit, melyek Istennek az emberrel való bánásmódját illetőleg támadtak. Hogy mily részeket merített a költő a hagyományból azt más források hiányában nem lehet határozottan állítani. Valószínűséggel állíthatni, hogy a hősnak neve, hazája, a régi korba helyezése, nagy gazdasága, a nagy csapás, mely őt érte, a betegség (elefantiasis), végre az ő megszabadítása meg voltak a mondában; valamint a barátok neve is és látogatásuk Jóbnál. Ezen mondai részekből alakított aztán a költő.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. október 6.

— A „Protestans Közlöny“-re a folyó év utolsó negyedére előfizetést nyitunk s telkérjük az egyházi s iskolai ügyek iránt érdeklődő közönséget lapunk szíves pártolására. Az előfizetési ár apunk homlokán olvasható, fölkerjük egyszersmind a feles számu hátralékosokat hátralékaik haladéktalan törlesztésére, hogy kötelességeinknek részünkről is eleget tehesünk. Kolozsvárt, 1883. szept. hó végén. A „Protestans Közlöny“ szerkesztősege s kiadóhivatala.

— Királyi adományok. Ő Felsőége magánpénztárából, a nagy-bányai ref. egyházközségnek 200, — a kraszna-czégényi ref. egyháznak, 100 frtot adományozott legkegyelmesebben, mindkettőnek temploma helyreállítása czéljából.

— Személyi hírek. Ifj. Dombi Lajos, kémeri pap-társunkat s lapunk jeles munkatársát a n.-váradai ref. egyházközség, néhai Nagy István helyére, szept. 30-án egyhangulag papjává választotta. Gratulálunk az egyházközségnek a szerencsés választásért s a megválasztottnak a megérdemelt előléptetésért. E választás a tiszántuli s erdélyi egyházkerületek közti testvéri viszonyok szép bizonyossága. — Az udvarhelyi egyházmegyében a telekfalvi ref. egyházközség érdekeiben megöszült agg lelkésze, Kovács Sándor szept. 26-án lelkipásztorsága 40 éves jubileumát ünnepelte meg. A hálaadó istentiszteletet nt. Solymosi István, esperes szép imája nyitotta meg; utána a jubiláló tartott megható beszédet s végül Veres Ferencz, bágyi lelkész idvezlé őt. A vidék intelligentiája összesereglett az ünnepélyre. — A kacsói missionáriusi állomásra Berde Sándor, a nagyenyedi theol. akadémia kitűnő növendéke, választatott meg. Nagyonfontosú küldetésére Isten áldását kérjük. — A szucsági ref. egyházközség Székely Sándort papjává választotta.

— Örömműnep. A szamosujvári ref. egyházközségnek, új harangjai felállítása alkalmából szept. 30-án tartott örömműnepe szép sikerrel folyt le. Az ünnepélyre Kolozsvárról, Deésről s a vidékről nagy számu díszes közönség gyűlt össze. Az új harangok hívó hangjára az egyszerű, de ez alkalomra szépen fölékesített templom zsufolásig megtelt s az istentisztelet megkezdődött. Bartalis Miklós ref. pap szép imája után, Szász Domokos tartott alkalmi beszédet, melyet lapunk mai számában közlünk. A helyi zene- és dalegyelet is emelte az ünnepélyes hangulatot. Délben 100 terítékű bankettre gyűltek össze a szamosujvári polgárok s a vendégekül meghívott vidékiek. Estve a redoute-termében hangverseny tartatott, mely az egyházközség javára 161 frtot jövedelmezett. Az ünnepélyt tánczvigalom fejezte be, melynek a hajnal pirja vetett végét.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNÁK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Török Pál. — Jó b Könyve. (Bibliai tanulmány) Benkő Károly. — Vidéki élet. A deési egyházmegyéből. (r. 1. A marosi egyházmegyéből. (m. 1.) — Különfélék.

TÖRÖK PÁL.

Szomoru tisztet kell ismét teljesítnünk — a magyar reformált egyház, a magyar protestantismus, a magyar haza egyik leghivebb fiától kell e helyen is búcsút vennünk. Még nem telt el egy hónapja, hogy az egyetemes egyház konventjének egyik elnöki székében látók és tisztelők itt köreinkben; alig pár hete, hogy törékeny teste még az ülészak bezárulta előtt otthonjába visszatérni kényszeríté; csak az imént volt, hogy sejtelmes szóval, mint mondá, „végső búcsuját“ vevé tőlünk: és ime, ma már fekete kerettel kell körítnünk nevét; meg kell hajolnunk a természet vas vesszője előtt s hozzá kell törödnünk a gondolathoz, hogy a romjaiban is gazdag alak körvonalai utolszor vésődtek akkor emlékeztetükbe s az isten hozzád itt csakugyan a végső búcsu volt.

Hiszen igaz, jól tudjuk mindnyájan, ha pillanatra megfeledekezünk is róla, hogy halálos ítéletünk már születésünk percében alá van jegyezve s csak ideje kétséges az ítélet végrehajtásának — de azért ki ne döbbenne meg az éji hang csendültére, mely hív s ki tudja kit? És legkivált az ilyen emlékeztetésre, midőn a hívó szóra egy olyan alak válik ki sorainkból, a kinek, hogy csak nyomaiba is jár-

hatánk, büszkeséggel tölté el szívünket; hívott, bátorított követésére s mi legtöbb: elnémitá ajkunkon a kishitőség szavát, melylyel az emberiség nemesebb elhivatása iránt kétely-szót rebegénk.

Vajjon miben találják az apostolok nagyobb örömet s meglegedésöket: abban-e, hogy maguk elérnek kitűzött céljukhoz; hogy saját eszméik megvalósulását látják s egyéniségök ideális tartalmát a realis világba átültethetik — vagy abban, hogy másokat követőikké tesznek; hogy lelküket a tömeg lelkébe öntik át; hogy a kicsinyeket is társaikká avatva, munkájukkal az örökkévalóság egy láncszemét kovácsolják, mely utánuk is fönmarad s az öltökre következő öltöket egy egészbe kapcsolja össze? . . .

Török Pál bizonynyal azok közé tartozott, a kik azzal a megnyugvással hajthatják visszahanyatló fejüket halópárnájukra, hogy nemcsak a maguk életét élték meg, hanem még sokkal inkább azt az életet, a mely az egyént csak részszé, de az emberiség közösségének részévé, — csak taggá, de a szentek egyességének tagjává teszi. Nehezen, maidnem a kétségbeesés súlyával nyomja agyunkat, szívünket a kérdés, hogy mi az értelme a mi porszemnyi létünknek a világegyetem időn felüli korlátalanságában? Minek kell a tenger minden kis cseppecskéjének végig szenvednie az egész roppant víztömeg háborgásait, föltornyosulását, mélyre zuhanását, nyomását, zuzódásait, szétporladását — ha egy égető napsugár elég annak a csöppnek elpárálására, hogy atom szemecskéi a szelek szárnyain a világegyetem minden tájára szétszórassanak, hogy többé soha ne

találkozhassanak?! Bizony, csak azt az egy csöp-pecsket, csak azt az egy egyént nézve: magyarázatát annak a súlyos kérdésnek meg sehogyan nem találjuk. De ha meg tudjuk lelteni az összefüggést valamennyi tag között; ha látjuk, hogy az egyén, minden egész volta mellett is, rész is az egyetemben s a maga életét élve meg, benne él, mint számot tevő erő az egész életében: a kétségbeejtő kérdés súlya helyként lendül le agyunkról, szívünkéről, mint a sir szájáról a kő s legalább sejteni bírjuk töredék voltunkban is az egésznek értelmét — mint a kis csöppecske is az egész nap képét fogja föl magában és sugárolja vissza

Mi kicsinyek, a mindennapiság sorában állók, magunk alig egy szilánkokat élünk a közösség ez életéből. Jövünk, mozgunk és eltűnünk. Honnan? Hová? Minek? Mire? De a kevés kiválasztottak, ez igazán isten kegyelméből souverainek, nekünk is biztató, megnyugtató példánk, egy-egy hosszú időkre szóló bizonyítékot szolgáltatva a kétely és csüggedés leküzdésére. És minél inkább egy sorban álltak elején velünk, annál könnyebben esik összehasonlítani a kicsiny kezdetet a nagy eredménnyel s szemmel láthatóvá lesz a nagy különbség a kezdő és a végpont között.

Török Pál is ott kezdte, a hol mi, de hol végzte?!

A budapesti hatalmas egyház, bevégzett templomával, ház-négyszögével, iskolájával, gymnasiumával, theologiai akadémiájával, Ráday-könyvtárával s nagy tőkéjével felel erre a kérdésre s hirdeti, nem érezbe vésett betűkkel, hanem örökre élő alkotásokkal Török Pál emlékezetét!

S mi több: hirdeti nekünk s az örökkévalóságnak, hogy bármily kicsiny része az egyén az összességnek, bármennyire eltörpülő csekélység is egy ember az emberiséghez képest — ez nem egyéb, mint midnyájunknak összefoglalója, a melyben van mód számot tevőkké tennünk magunkat s az arasznyi lét korlátai közt is élni az örökkévalóságnak.

Nem látjuk többé azt a hatalmas alakot — jó, hogy nem kell szemlélnünk lassu összeroskadását. De látjuk, érezzük a szellemet, mely minél távolabbra tér tőlünk, annál nagyobb arányokat ölt s megenyhítő, biztató példaadónk marad örökkön.

Hálásan köszönjük neki, hogy életével bizonyította az emberiség elhivatásába vetett hitünket!.

Török Pál Bars megyében, Alsó-Váradon született 1808-ban jun. 29., hol atyja József akkor lelkészkedett. Elemi iskolát otthon, a gymnasiumot Selmecezen végezte, theologiat Debreczenben tanult, hol a régi kálvinista szokás szerint elassis praeceptor is volt s már ekkor kitűnt klasszikus mű-

veltsége és filozófiai alapos képzettsége által. 1834-ben Kisujszállásra hívták meg rectornek s Arany János költőnkkel együtt tanárkodott; kitűnő tanár, erélyes igazgató volt, az iskolát pár év alatt híressé tette. 1836-ban a kisujszállásiak papjukká választották s itt működött egész 1839-ig, a mikor a budapesti egyház választotta lelkészéül. Tevékeny szellemének itt széles mező nyílt. Az egyház templomépítése miatt 30,000 forintnyi adósságokba merülve, épületei az 1838-diki árvíz miatt romba heverve, de Török erélyes szelleme, lankadatlan buzgósága pár év alatt lábra állította az egyházat, paróchiát építtetett s minden adósságot letörlesztett.

Az új ember hamar feltűnt a pesti egyházmegyében; 1847-ben már esperessé választották. Ettől kezdve szélesebb hatáskörrel, nagyobb eszközökkel küzdött nagy eszméi valószínűsítésért. Budapestet a dunamelléki egyházkerület középpontjává akarta tenni erős intézményekkel, iskolákkal stb. E végből élére állva az 1842-ben megindult mozgalomnak, Budapesten főiskolát akart még 48 előtt létesíteni. A forradalom összetörte a kezdeményezést, de Török nem lankadt; 1854-ben már engedélyért irat fel egyházmegyéje által a bécsi kormányhoz s 1855-ben maga is főlmegy Bécsbe s megnyeri az engedélyt, hogy egyenlőre pap növendék nyisson. — Alap nem igen volt. Mikor az egyházkerület egy bizottságban a papnöveldé ügyét tárgyalták, azt mondta valamelyik esperes társa, ha volna pénz, volna ebben a szekrényben, mely itt e teremben áll, mindjárt megnyithatnók. „Tele ládából — mondja Török rá — a bolond is megnyithatná. Hanem pénz nélkül is meg kell nyitnunk.“ S Török addig zörgetett, kért, gyűjtött itthon és külföldön, hogy 1855. októberben a papnöveldé csakugyan megnyílt. O volt annak egyik tanára, ő volt igazgatója, pénztárosa, felügyelője s vele működtek Székács József és Ballagi Mór; ez utóbbit ama jellemző szavakkal híván föl Kecskemétről: „Móricz gyere föl, ha lesz pénz, kapsz fizetést.“ Ő is ingyen tanított Székácsossal együtt. 1859-ben nyitotta meg a helybeli gymnasiumot. E munkában hatalmas segítő társa volt Gönczy Pál, ki saját magánintézetét az egyháznak átadta. Ez intézetnek is mindvégig buzgó gyarapítója volt s nem volt esztendő, kivált a hatvanas években, mikor valamely nagyobb adományozó nevével meg ne örvendeztette volna az egyháztaucsat.

A theologiai intézet ügyei azonban lassan fejlődtek. 1858–1874-ig maga kezelte az intézet pénzügyét s ez alatt ismét fényes tanujelét adta önzetlenségének s áldozatkészségének, mikor ugyanis 1874-ben a papnöveldé pénztárával beszámolt, kiderült, hogy a csekély fizetésű kálvinista pap az intézet kiadásainak fedezésére 1858–1874-ig 21,000 forintot fektetett be sajátjából.

Irodalmi működése is áldásos, sőt úttörő volt. Ő alapította az első protestans hírlapot, a „Protestans Egyházi és Iskolai Lap“-ot 1842-ben Székácsossal s kitűnően vezette 1848-ig. Sok és talpraesett irányzikket, s különösen kitűnő paedagogiai közleményeket irt e lapba. Az ötvenes években „Papi doldozatok“ czímmel egyházi beszédek gyűj-

teményét szerkesztette, maga is több kitűnő beszéddel gazdagítván tartalmát. 1859-ben heves polemikát folytatott a papnövelde érdekében az egyházkerület néhány vezérferfiával, különösen Fördös Lajos kecskeméti esperessel. Ekkor írta „Vázlatok a dunamelléki egyházkerület életéből“ című nagyobb terjedelmű iratát, melyben fényesen bebizonyította, hogy a papnöveldeknek Budapesten kell székelni s nem provinciális városban. Még agg korában is ifjúi hűvei forgatta a tollat s midőn 1878-ban megindult a zsinattartási mozgalom, azt eleintén egyházkerületi beszédekben, később egy terjedelmes cikksorozatban ellenezte. Egyébiránt az ő működésének súlypontja nem az irodalmi térre esett.

Török főereje az egyházkerület kormányzásában állott. Kitűnő adminisztrátor volt, eleintén mint esperes, később mint püspök. Mindent közvetlenül maga szeretett végezni. Kiadványait nemcsak maga fogalmazta, hanem sok ideig maga többszörösítette is. — Ha azt mondták neki, hogy miért vesződik ily aprólékosságokkal, azt szokta felelni: „Ha azt akarod, hogy valami jól el legyen végezve, csináld magad!“ — Hanem aztán rendben is volt az ő keze alatt minden. Egyháza rendezését említettük fentebb; egyházkerületét sovány pénztárakkal vette át s most tőkékkel és nagy alapokkal adja át utódjának. A kerület iskolái szervezetlen állapotban kerültek felügyelete alá s most virágzó elemi, középiskolai és felsőiskolai tanügyet mutat fel egyházkerülete. Takarékoság és rend volt jelszava s ezek által kerületének s alantás intézeteinek szellemi és anyagi életét magas virágzásra juttatá.

Működése újabb időben az egyetemes református egyház egész körére kiterjedt. Bár ellenezte a zsinatolást s mégis, mikor a zsinat fölállította a konventet s annak elnökévé, mint legidősebb püspököt őt tette meg, mint alkotmányos érzelmi ember meghódolt a főhatóság rendelkezése előtt s 75 éves agg létére vezette a hazai ref. egyház egyetemes ügyét.

Török jeles gyakorlati paedagogus volt. Az egyházi életnek is az iskolaügyi részét szerette leginkább. Alkotásai is, a papnövelde, gymnasium, felső leányiskola és körösi praeparandia, erre vallanak. Mint paedagogus gyakorlatilag is működött kisujszállási tanár korában s mikor a papnöveldeben tanított; de a mi legjellemzőbb, egyházközségében a konfirmandusokat, leányokat és fiukat, egész az utolsó évig mindig maga készítette elő a konfirmációra.

Mint ember, a kalvinista jellem tipikus képviselője volt; puritán a szó teljes értelmében, az értelem embere, mikor alkotásról vagy cselekvésről volt szó. S e mellett oly nemes szív, gyöngéd érzés lakozott benne, hogy a kik őt csak a kerület zöld asztala mellől ismerték, nem tudták elképzelni, hogy lehet egy ily vasakaratu, hajthatatlan és erősen értelmi irányzatú emberben oly gyöngéden érző szív. Hidegvértségét a leghevesebb vitákban is meg tudta őrizni s szenvedélyét kitörni alig látta valaki. Jellemének egy másik vonása a zárkózottság volt; csaknem közmondássá vált róla, hogy a mi bizalmasat Törökre biz

az ember, az el van temetve. S e mellett végig oly kedélyes, vidor, társaságbeli, hogy a ki, kivált fiatalabb korában, vele társaságban volt, élénk szellemét nem egykönnyen feledheti.

A politikában aktív szerepet soha sem játszott, de egyházpolitikai tekintetben, ha szükség volt rá, mindig résen állott s egyháza és hazája ügyét buzgón védelmezte. A patentális mozgalmakban vezérszerep jutott neki, s ekkor a fővárosi közönség fáklyászenével tisztelte meg. A politikában, bár mindig élénken érdeklődött a dolgok iránt, nem volt nyilvános szerepe, különben elvei révén legközelebb állott a mérsékelt ellenzékhez. Barátjai és hívei 1869-ben Deák-párti képviselőjelöltül léptették föl a Ferencvárosban, de ellenfelét: Vidaes Istvánt választották meg.

Julius hó végén elutazott Gleichenbergbe s négy hetet töltött ott. Némileg megerősödve, augusztus hó közepén visszatért családja körébe Budapestre s teljes erejével a kolozsvári konvent előmunkálataihoz kezdett. Elnöki tisztséghez híven a legcsekélyebb fontosságú irományokat is áttanulmányozta, órákat töltve írásztala mellett. Vejei — theologiai és gymnasiumi tanárok — több ízben felkérték, hogy ne menjen le Kolozsvárra, mert a hosszas út s a hűvös időjárás megárthat gyöngé egészségének. Török Pál azonban szívósan ragaszkodott föltett szándékához s azt mondotta, hogy ha le nem megy, sokkal nagyobb izgatottságot kell majd kiállania. És csakugyan szept. első napjaiban elútagzott Kolozsvárra, jóllehet egy nappal előbb sárgaságot kapott. Kolozsváron három napig időzött s be nem várva a konventi tanácskozások végét, elerőtlenedve visszajött. Ettől kezdve rohamosan hanyatlott egészsége. Májbaja egyre fokozottabb mértékben terjedt s gyomra alig volt képes emészteni. Szelleme azonban józan és üde maradt e szomorú napok alatt is. Sőt midőn pár nap előtt ágyba kellett feküdni és lázgyötrötten kinlódott, a legaprólékosabb egyházi és családi ügyek föltött sem szünt meg rendelkezni. Így például a király nevenapja előtt figyelmeztette káplánjait, hogy istentiszteletet tartsanak. Betegségének súlyosabbra fordulta óta dr. Barbás, dr. Wagner, dr. Puky és öcsöce dr. Török József gyógykezelték, de tudták, hogy minden segély hiábavaló. Karácsonyról megérkezett régi barátja Gönczy Pál miniszteri tanácsos és este 10 órakor felment hozzá. Kérdésére Török szomoruan felelte: „Teljesen rosszul érzem magamat.“ Tizenegy óra tájban nyugtalanul hánykolodni kezdett és más ágyba tétette át magát. Azután csöndesen elszenderült. — Egynegyed tizenkettő volt, midőn Gönczy Pál feléje hajolva, észrevette, hogy barátja megszűnt élni. Minden fájdalom, minden halálküzdelem nélkül múlt ki, anélkül, hogy karakterisztikus arcvonásai megváltoztak volna.

Impozans temetése okt. 10-én ment végbe.

A kálvin-téri ref. lelkész-lakás és főiskola bejáratát és feljázatát fekete lepel borította, megmutatva az útat a második emeleten levő halottas-házhoz, melyben a virágerdővel és koszorúkkal borított ravatal körül a református

főgymnasium és papnevelő intézet 6—6 növendéke képezte a diszörségét.

Déli tizenkét óra után zárták el a halottas szobát a közönség elől. Délután két óra tájon a fedelével leborították a holttestet magában rejlő érczkoporsót s elhelyezték rajta a családtagok koszoruit. A közönség gyülekezni kezdett, hogy jelen legyen a gyász-szertartáson.

A Kálvin-téren gyalog- és lovasrendőrök foglaltak állást, szabadon tartva az utat a lelkész-lakás és a templomnak gyászleppellel bevont főbejárása felé.

Mind a templom, mind pedig a lelkész-lakás csakhamar megtelt a feketébe s lelkészpalástba öltözött vidéki és fővárosi lelkészekkel, a küldöttségek tagjaival és diszes közönséggel, míg a nagy közönség beláthatatlan tömegben foglalta el a Kálvin-térnek a rendőrség által vont kordonon kívül eső részét.

Három órakor hozták le a lezárt koporsót a halottaszobából s a templom bejárat előtt levő oszlop-csarnokban helyezték el, mire megkezdődött az egyházi szertartás.

A papnövendékek egyházi énekkara nyitotta meg az egyházi szertartást, elénekelve a „Te benned biztunk eleitől fogva“ kezdetű XC. zsoltárt Szetyori Nagy Károly orgonázott s az ő vezetése alatt énekelt az énekkar, a gyönyörűen előadott zsoltárral megindító hatást keltve.

Ezután Révész Bálint debreczeni superintendens mondott igen szép imát, melyet a jelenlevők siri csendben hallgattak végig. A galambösz szuperintendensnek magának is remegett a hangja, míg az imát elmondta, a jelenlevők közül pedig sokan törölgették szemüket.

Még egy rövid ének volt s ezután megindult a menet a kerepesi-úti temető felé.

Elől a főgymnasium tanári kara, a gyászfátyollal bevont nemzeti színű iskolai lobogóval. Utánok az országos protestans árvaház növendékei, vezetőikkel, a papnevelő-intézet növendékei, a küldöttségek, a koszorukat szállító kocsik s a papság egyik része, közvetlenül a halottas-kocsi előtt.

A hat ló által vont halottas-kocsi két oldalán 12—12 főgymnasiumi tanuló és papnövendék haladt; mellettök 4—4 pestmegyei huszár, káplárjuk vezetése alatt s legszívről a temetkezési társulat disz-ruhás emberei égő gyertyákkal. — A kocsit az elhunyt családjának tagjai s rokonai követték, utánok a püspökök s a papság másik része, végül a nagy közönség és a kocsik. A menet a Károly-körúton végig haladva, a kerepesi úton ment ki a temetőbe, a Deák mauzóleum felé vezető úton levő sirhoz, a hol szintén nagy közönség várakozott. A nyitott sirnál a theologusok egyházi énekkara egy zsoltárt énekelt el; majd Filó Lajos nagykőrösi lelkész és kerületi főjegyző a koporsóhoz lépve mondott búcsuztatót. Kiemelte, hogy ha csupán a maga nevében kellene is búcsuznia, fájdalmas lenne reá nézve, mert két évtized óta volt tanuja az elhunyt áldados tevékenységének s közhasznú munkálkodásának, amiben nem tudott fáradni. Felsorolta a negyvennégy éven át szerzett érdemeket, melyeket ez idő alatt az elhunyt, mint a budapesti ref. egyház lel-

késze s valódi lelkipásztora szerzett. Nagy gyásza van a dunamelléki egyházkerületnek, melynek Török 23 évig volt püspöke. 248 anyaegyház, vagyis 340,000 lélek gyászolja nagynevű püspökét, kiben több tanintézet vesztette el leg-hűbb gyámolítólát. De kettős gyásza van a budapesti ref. theol. akadémiának, a tanítóképző-intézetnek és a főgymnasiumnak, mert ezeket ő hozta létre; ezek az ő nevének maradandó emlékei. Vázolta még Török érdemeit, melyeket mint az egyetemes convent elnöke szerzett. Végezetül Filó megható imát mondott, mely után az énekkar énekelt szeszelt a temetési szertartás hat óra felé véget ért.

A gyászszerteráson jelen voltak: Tisza Kálmán, Tréfort Ágost, dr. Pauler Tivadar, Kemény Gábor báró és Bedekovich Kálmán miniszterek, Perczel Béla a kir. curia másodelnöke, Jókai Mór, Thaly Kármán, Mocsári Lajos, Turgyoni Lajos, Urányi Imre, Kálmán Lajos, Hegedüs László, Móricz Pál, Jónás Ödön, Tisza László, Vizsolyi Gusztáv, Izsák Dezső, Halász Géza, Györy Elek, Prónai Gábor báró, Hegedüs Sándor, Kiss Albert, Bódog Albert, Lükő Géza, Madarász József, Csanády Sándor és Vidlicskai József országgyűlési képviselők, Ráth Károly főpolgármester, Kamer-mayer Károly polgármester, Gerlóczy és Kada alpolgármesterek, Gönczy Pál, Szász Károly, Zádor Gyula és Jekelfalussy Lajos miniszteri tanácsosok, Tóth Lőrincz kuriai bíró s akadémiai tag, Zichy Antal, Váradai Károly, Ghiczey Samu, dr. Kovács Gyula, Gyulai Pál, Kozma Sándor kir. főügyész, Székely Ferencz főügyészi helyettes, Gervay főpostaigazgató stb., a ref. lelkészi karból ott voltak: Révész Bálint debreczeni, Kun Bertalan miskolci és Pap Gábor komáromi püspökök, Szász Domokos erdélyi, Filó Lajos dunamelléki, Tóth Sámuel tiszántuli és Antos János világi főjegyzők, Sipos Pál pestmegyei, Koncz Imre seregélyesi, Baksai Rándor kun-szent-miklósi, Kovács Antal terebgyi, Kármán Pál torzsaik és Szalai Antal külső-somogyi espere-sek, Csikai Imre duna-vecsei kiérdemesült esperes, Ballagi Mór, Dobos János czeplédi lelkészek, Békési Gyula debreczeni gymnasiumi igazgató, Kassai Sámuel debreczeni jogtanár, Kovács Albert budapesti theol. tanár s a ref. lelkészi kar-nak számos tagja. A gyász-szerteráson hatóságok és testületek képviseletében a következő küldöttségek voltak jelen: az evangélikus egyház kormányja részéről: Prónai Dezső báró egyetemes főfelügyelő, Fabinyi Theofil kerületi fel-ügyelő a bányakerületi küldöttséggel, Czékusz, Szeberényi, Geduly és Karsai szuperintendensek, Teutsch erdélyi evang. szász szuperintendens; a budapesti evang. egyház részéről: Györy Vilmos, dr. Scholtz Gusztáv, Doleschal, Bachat Dániel és Láng Adolf; a budapesti skót missio részéről: Moódy és König lelkészek; Pest Pilis-Solt-Kiskunmegye képviseletében: Balogh Imre, Madarassy István, dr. Sivák Imre, Ilkey Sándor, Bellagh Imre, Taly István, Dalmady Győző, Beniczky Lajos, Viczián Ádám, Kapezy Vilmos és Boross Pál; ott voltak továbbá: Kovács Lajos lelkész és Ádám László polgármester vezetése alatt a nagykőrösi ref. egyház küldöttsége, a kecskeméti ref. egyház küldöttsége, a mezőturi ref. egyház küldöttsége, melynek Turgyoni Lajos vezetése alatt

tagjai voltak: Bódi István főgondnok és Vértesi Mór segéd-lelkész, a dunamelléki egyházkerület főiskoláinak s a budapesti papnövelő intézetnek és gymnasiumnak tanári kara, a sziget-szentmiklósi, dunavecsei és váci ref. egyházak küldöttsége stb.

A koporsót s a külön kocsit a következő koszorúk ékesítették:

A család gyönyörű, nagy koszoruja délszaki zöld növényekből, fehér kaméliákból, tea-rózsákból és más, most ritka élő-virágokból készült; széles és hosszú, fehér szalagjain nagy arany betűkkel e felírások olvashatók: „Elfelejthetetlen jó atyjoknak — hálás gyermekei.“ Babér-levelekből és élő virágokból készült koszoru, fehér szalaggal s e felirással: „Szeretett bátyánknak — Török János és Török Árpád. „Pálma-ágakból és délszaki növényekből készült koszoru, fehér szalagjain e felirással; „Elfelejthetetlen, drága barátjának — Ghiczey Samu és családja.“ Örökzöld koszoru, fehér szalaggal e felirással: „Felejthetetlen püspökének s jó barátjának — Szilágyi Sándor.“ Babér-levelekből készült koszoru, fekete atlasz szalaggal s e felirással: „In dankbarer Erinnerung ihrem Superintendenten — die deutsche ref. Gemeinde Budapest.“ Babárlevelekből készült koszoru, fehér atlasz szalaggal s rajta e felirással: „Szeretett főpásztorának — a budapesti ref. theol. ifjusága.“ Rózsákból, begonia- s thuja-levelekből, pálma-ágakból és más délszaki s élő virágokból készült koszoru, a főváros színeit viselő szalagokkal s e felirásokkal: „Török Pálnak — Budapest főváros közönsége.“ „Török Pál emlékének — az erdélyi ev. ref. egyházkerület.“ „Tiszteletök jeléül Korányi — Frigyesné leányaival.“ „Török Pál — feledhetetlen barátunknak.“ (Sviedland Frigyes és neje küldték.) „Felejthetetlen barátjának — Ballagi Mór és családja.“ „Török Pál püspök urnak — a nagykőrösi tan. képezde tanárai.“ „Török Pálnak, felejthetetlen atyjai vezetőjüknök a budapesti ref. főiskola tanárai.“ „Felejthetetlen jó barátjának — Balogh Imre és családja.“ „In memori of superintendent Török — The warm friend of the scottish mission.“ „A skót iskola növendékei.“ „Hálából — a skót iskola tantestülete.“ Élő virágokból, páfránylevelekből, babérlevelekből és cziprusgalyakból készült koszoru. (Hets Ödön küldte). „Szeretve tisztelt főpásztorának — a budapesti ref. főgymnasium ifjusága.“ „Tisztevel szeretett barátjának — Görgey János és Gyula.“ „A dunamelléki ref. egyházkerület — főtisztelőtü Török Pál püspöknek.“ „Török Pálnak, elfelejthetetlen, szeretett püspökének — a pesti ref. egyházmegye.“ „Főtiszteletü Török Pál lelkésznek — a budapesti ref. egyház tanácsa.“ „Szeretett gyámjüknök — Egressy nővérek.“ „A budapesti ref. főiskola felejthetetlen alapítójának — hálás tanítványai: Benitzky Lajos, Dékány Mihály, dr. Puky Ákos, dr. Váradai Béla,“ Babérkoszoru. (Simon Dezsőné küldte.) „Török Pál püspöknek — a balasi ref. egyház és gymnasium.“ „Török Pálnak — a kecskeméti ref. egyház.“ „Felejthetetlen püspökének — id. gróf Ráday Gedeon.“ „A külső-somogyi egyházmegye — tisztelet jeléül.“ „A vértesaljai

egyházmegye — tisztelet jeléül.“ „A nagykőrösi református egyház — főtiszt. Török Pál püspök urnak.“ „Török Pálnak — Fördös L.“ „Szeretve tisztelt főpénztárnokának — a kecskeméti egyházmegye.“ „Török Pálnak — a kecskeméti ref. főiskola.“

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

(Folytatás.)

6) Jóbnak és barátjainak hazája és kora.

„Vala egy ember Uz földében“ így kezdődik a könyv és Uz földét jelöli meg Jób küzdelmei színterül. De hol van e föld? Palesztina határain belől nincs, tehát azon kívül kell lenni. Nézzük azon adatokat, melyekből a legjobb hozzávetések szerint megállapítható, hogy hol volt ez Uznak nevezett föld.

Magából a könyvből meríthető adatok a legfontosabbak. Az I. fej. 3. versben Jób úgy van feltüntetve, mint aki „nagyobb vala a napkeleten lakó minden embereknél“ (בְּנֵי נַפְתָּלִי benjakedem=napkelet fia); itt tehát napkelet fiaikhoz van számítva s így általánosan meg van mondva, hogy keleten laktak. Ez a kelet vagy napkelet pedig a Jordánon túli Palestinától kezdve keletre magában foglalta a syr arab pusztát az Eufratesig, északra fel Damaskusig, délre köves Arábiáig (Esaiás 11. 14; Jer. 49, 28; Ezek. 25, 4. 10; Numeri 23, 7; Gen. 29, 1). E földet pedig syr, arab és aram eredetű törzsek laktak, és mivel Uz Gen. 10. 23 szerint, mint Arámnak fia az arameusokhoz tartozik, a kik e pusztán laktak; Gen. 22. 11. szerint, mint Nakhornak, Ábrahám testvérének fia, a nakhorétákhöz; Gen. 36. 28. szerint pedig mint Seirnak unokája a horétákhöz számítatik, a mely törzsek pedig a pátriárchái korban Palestinától délre és délkelet felé a Seir hegység körül laktak: némileg ki van mutatva a hely, hogy hol kellett lenni Uz földjének. Uz földjének, mely mellékesen megjegyezve, magáról az alapítóról, Uzról, nyerte nevét, közelebbi meghatározására szolgálnak még a következő adatok. Ugyanis I. 15. 17. szerint Uz földje ki volt téve egyfelől a sabeusok, másfelől a khaldeusok rabló becsapásainak; e törzsek tehát az Uzzal szomszédos területen laktak; II. 11. v. szerint pedig úgy látszik, Idumea közel feküdt, mert ennek Teman nevű városából jön el Elifáz Jóbnak látogatására. De másfelől az uzziták (Uz lakói) ismeretesek voltak Teman és Seba karaványaival (VI. 19. v. szerint) és ez ismeretség onnan származott, hogy e karavánok Uz földje mellett haladtak el, a mint kereskedett, mi czikkeiket a palesztinai út irányában a középtenger partjaira szállították. Teman pedig idumeai város volt s körülbelül egy mérföldre feküdt Petrától, mely utóbbi város pedig (Petra=Selah vagy Joktheel) a Seir hegyétől keletre fekszik. Ezen felbozottak tehát meglehetősen pontossággal megjelölik Uz tartományát.

Feküdt ezek szerint Uz földje északkeletre Idumeától a nagy arab pusztán, határolta keletről a khaldeusok földje (I. 17), mint a melybe benyult, délről Idumea (II. 11), nyugatról Judea (II. 11). Nyugati határu Judeát azért tartjuk, mivel Zofár Noama városából jön Jónak látogatására, a város pedig valószínűleg egy a Josué XV. 41. említett várossal, mely pedig Judeában volt. A septuaginta megjegyzése szerint is: *ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἐπὶ τοῖς ὄρεσι τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας*, hol Uz *Ἀρδιτις* néven van nevezve, általában megjegyzik a már említett helylyel, a mennyiben Uz Idumea és Arábia határán fekszik, Idumea északkeleti részén benyulva az arab pusztába.

Ptolemaeus (5. 19. 2.) leír egy tartományt, melyet (*Ἀρδιταί*) Aesitae-nek nevez, mely feködt az arab pusztá északi részén, nyugatra Babylontól és az Eufratestől határolva, északról a Cauchabenusoktól. E leírás, úgy látszik, Uz földre vonatkozik, de hogy nem egyez meg a helyes leírással, azt a fennebbiekből láthatni, mivel az itt leirt hely sokkal magasabban fekszik északra, s így fekvése nem egyez meg a bibliából eléggé meghatározható Uz földével; de másfelől a név sincs helyesen használva, a mennyiben igazolatlan, hogy miért használ Ptolemaeus *Ἀσιταί* (*Ἀσιεῖται*, Aesitae) elnevezést *Ἀρδιτις* helyett.

Némelyek Idumeát és Uz tartományát egynek tartották, vagy tévedésből összezavarták, a mint ezt Eusebiusnál látjuk: *Ἰδουμαία χώρα Ἰσαῦ—Ἐδὸμ ἀκαλεῖτο. Ἔστι δὲ αὐτὴ τῆν Πήτραν, Γαβαλήνην καλοῦμενη, ἢ κατὰ τινὰς Ἀσιτις χωρᾶτον Ἰωβ* — Idumea Esan tartománya — melékneven Edom: van Petra körül, Gabalénének neveztetvén, vagy némelyek szerint Ausitis Jónak tartománya. De mint a fennebbiekből láttuk Idumea és Uz földje két különböző tartomány, a minthogy ez Jerémias 25, 20—21 v.-ből világosan kitűnik, mint szintén siralmak 4, 21-ből, hol ez mondatik: „Örülj és vigadozz Edonnak leánya, ki lakozol Uznak földében.“

Josephus említi *Ὀσος*-t Aramnak fiát (Gen. 10. 23.) mint Trachonitisnak és Damaskusnak alapítóját; mint szintén a régi keresztyén syr-aráb és islam hagyomány a termékeny kelet haurani vidékre teszi Jób lakását, hol Jónak zárdája is van; továbbá Jahn, Fries, Bochart, Wetzstein stb. nézete szerint, fenn északon Damaskus környékén lett volna Jób lakása; de a hypothesis nem egyezik meg Jeremiás és a siralmak idézett helyeivel, valamint a Jób könyvéből merített adatokkal, ennél fogva Jób lakásául a már említett Idumeától északkeletre nyuló földet kell tartanunk.

(Folyt. köv.)

VIDÉKI ÉLET.

A deési egyházmegyéből.

Deési ev. ref. egyházmegyénk szeptember 30-án tartá meg őszi rendes közgyűlését, a rendes esperesi elnöklét alatt. A papság igen szép számmal volt képviselve; a világiak közül egyedül méltóságos Simó Lajos egyet. gondnok, országos képviselő urhoz vala szerencsénk, megyénk nagyérdemű főispánját és Deés város ügybuzgó polgármesterét,

kik minden adandó alkalommal tettekben gazdag, példás buzgalommal viseltetnek egyházi ügyeink iránt: ez úttal hivatalos teendőik, más irányban foglalták el. Délelőtt 10 órakor, a gyűlési tagok számbavétele után, testületileg templomba mentünk, hol tiszt. Miklósi József pánczél-csehi ref. lelkész afa Pál apostol VI-ik rész 10—17 versei alapján tartá alkalmi beszédét, fejtegetvén beszéde folyamában a protestans buzgóságot és áldozatkészséget, mely, valamint a múltban, úgy jelenben és jövőben is egyedüli biztosítéka egyházaink, templomaink és iskoláink fennmaradásának. Ezekből kifolyólag a zsinati munkálatok legszebb alkotására az „országos segélyalap“ tervezetere mutatott, a melyhez való buzgó lelkiismeretes járulására és felkarolására nemcsak vallási, hanem nemzetiségi legszentebb érdekeink köteleznek. Minden tekintetben sikerült beszédében a társadalmi, családi és magán élet köréből vett meglepő hasonlatokban és példákban mutatá föl egyházi életünk képét, a mindennapi, csaknem koldulásra kényszerítő szegénységgel való küzködést s ezekkel szemben a vallásos buzgóság és áldozatkészségnek újjá teremtő, alkotó és fentartó erejét. Hatásos beszéde végeztével buzgó imában kért áldást hazánkra, nemzetünkre, felségesen uralkodó koronás királyunkra és az egész kir. családra, Deés város minden lakóira és az egész gyülekezetre.

Templomozás után a polgári iskola egyik termében gyűltünk egybe, hol ugyanis az egyesek és egyházközségek részéről felhozott kérvények beszédése után, a tárgyalás kezdetét vette. Legelsőben is felolvastattak az erd. ref. egyházkerület méltsg. állandó ig. tanácsának leiratai a domesticacassa évenként folyósítandó kamatai és az államsegélynek jövőre nézve 5 cyklus szerint való kiosztása tárgyában. A domestika kamataiért — a hivatalt leiratban megállapított módozatok szerint — ez évi decz. 31-éig kell közgyűlés útján folyamodni, melynek közvetítésere m. esperes afa felhatalmaztatott. Az államsegélyi körök megállapítása szerint, hogy deési egyházmegyénk a III-ik körbe esik, e szerint 1885-ben kell ez egyházmegyéből segélyeztetésért, a megállapított módozatok szerint, folyamodni. Megjegyeztetvén állandosított segélyben részesülnek egyházmegyénkben: a kaczkói lelkész 100 frt, kidei lelkész 50 frt, pánczél-csehi lelkész 50 frt, Bántó Mihály, esztényi lelkész 50 frt, Czinege M. al.-tőőki tanító 20 frt, Farkas Sámuel némai tanító 15 forint. — Összesen 285 frt.

Esperes afa jelenti, miszerint a kaczkói missionarius, Berde Áron afa a méltsg. ig. tanács kinevezése folytán állomását elfoglalta. Közgyűlésünk örvendetes tudomásul vette s ünnepélyes beigtatására esperes afa intézkedését kérte. Tárgysorozat rendén bemutatja elnöklő esperes afa a kendilónai papi és kántori díjlevelet.

Közgyűlésünk tudomásul vette s óhaját fejező ki az iránt, vajha a nemes keblű patrona, gróf, Teleki Miksáné ő nsga a csekélyre menő fizetést valamivel javitná? Ez óhaj kifejezése és a díjlevélnek a méltsg. ig. tanácshoz leendő felterjesztésére esperes afa bizatik meg. Ezután az „országos segélyalap“ rovatos iveri vétettek számba. Sok t.

afia nem összegezte az aláírásokat és így e tudósításban nem jelezhetem a megyénkben begyülemző összeget.

A délelőtti ülés $\frac{1}{2}$ 2 órakor oloszlott; d. u. 3 órakor folytatólagosan elővetetett a domokosi ev. ref. egyház regale joga szabálytalan kiaszonbértelese tárgya. Ez úgy a t. pap és presbyterium részéről egy meglehetősen imprudentiat involvál és mint ilyen több oldalú recriminatio adott okot. Mltsg. Simó Lajos egyházmegyei gondnok ur indítványára az esperesi intézkedés helyeslésével — közgyűlésünk elfogadja és határozatilag kimondja, hogy a domokosi ref. egyház regale joga a többi regale jogosultakéval együttesen cumulative adassék ki — a kiaszonbérteleési szabályok szem előtt — és az egyház részesedési aránya fentartásával. Lelkészs és presbyterium imprudens eljárása miatti kollő eljárás esp. afiára bizatott.

Ezen sok időt igénybe vett ügy után, egy esetlenkedő, írásos panasz olvastatott fel a közgyűlés fegyelmi bírósága, vagy ha úgy tetszik, az „e. m. köztörvénytörvényszék“ előtt. Esetlennnek kell neveznünk ama román kjegyző (ezúttal nevét elhallgatom) légből kapott vádlevelét, melyet egy kántor afia ellen beadott, mely vádirat sorai között többet lehet olvasni, mint soraiból. Még tetézte személyeskedő tendenciáját egy a panaszlott kántor részére kiállított „Előljárósági bizonyítvánnyal,“ mely akár az „Üstökös“ akár a „Bolondistók“ eredeti okmánytárába legelső helyet foglalhat el hogy többet bolőle ne említsek, nevezett kjegyző ur panaszlott erkölcsi élete rovásául említi ki, hogy egy izben „tehene ellen végrehajtatást vezetett“ meg „hogy őt egyszer megsértette, de a zután meg kérte“ s mindezekről ad ő t. i. panaszló körkjegyző ur saját neve aláírásával egy előljárósági² bizonyítványt! Oh tempora, oh mores! És e panasz mellett volt beadva az illetékes lelkésznek is egy panaszsa, mely a többek közt kéri, hogy vagy őt, vagy kántorát csapják el! . Ehez sem kell kommentatár. Hanem illik rá, mit a jelenések könyve mond a laodiceabeli gyülekezet angyaláról. (Jelenések könyve III. rész 15. 16. vers) A hibát leplezni nem akarjuk, a hibás bűnhődjék, ez igenis minden jellemes ember elve. Ámde „audiat et altera pars“ tartja az osztó igazság! Éz mi történik az esetre, ha az illető bepanaszolt egyházi egyén ártatlan! Felelet rá az a szomorú tapasztalat, miszerint az egyházi egyén marad a meghurczoltatás mocskaiával és gyanu árnyékaival s punctum, — mert az az egyházi fegyelmi bíróság, mely egyházi hivatalnok ellen bárki vádjára fegyelmi keresetet visz keresztül — nem kéri ilyen kereset keresztülvitelét az alaptalan vádaskodó illetékes polgári bíróságtól. Száz közül ritka egy eset, És ez, a mire a legújabb egyházi törvényeinkben említés nincs, s minek folytán az egyházi hivatalnok ki van dobva nem egy paraszt ember, hanem annál alantabb álló, akárhányszor egy megromlott életű egyén panaszsa folytán fegyelmi eljárás indításának, de nincs garantírozva az egyh. hivatalnok részére ártatlansága esetére a kollő elégtétel — — mi egy román, nem a hallgatók közé tartozó egyónnel szemben még meg-

járna, de a hallgatókkal szemben jézusi türelemmel hordozzuk meggyaláztatásunkat s a gagság tulsó oldalán markába nevet az ártatlan meghurczoltatásán. Reánk szórják a rágalom köveit, a gyalázat minden mocskát — — és mi hordozzuk krisztusi módon. Kérdem: hol van az a féreg, mely föl ne emelné fejét, milőn rája taposnak? hol van az a birka türelem, hogy valaki magát az osztó igazság védelme alól kilökve látván, el ne veszítse minden életkedvét, kihez és ki ellen bárkinék és mindenkinek joga van, de nekie senki ellen sincs, sőt nem lehet, nem illik, nem szabad! Hát ha még „az újak között való keresztül nézések“ a mindenki által látott, észrevett pressiokat, nyilvános helyen való reánk förmedéseket, finomul rejtegetett törrel való megtámadtatásunkat vesszük?! Oh, bizony nagy lélekkel kell hordozni a terhet, hogy könnyű és gyönyörűség legyen! Uti figura docet ezen a közgyűlésen. Nehány válóper felvétele után esti 7 órakor egymásnak jó éjt kívánva oszlottunk szállásainkra s morfondizálhattunk a thema felett:

„Szines üvegen ne nézz a jövőbe,
Nagy ábránd nyomdokán silány való jó be!“
(r. l.)

A marosi egyházmegyéből.

— Őszi közgyűlés. —

Őszi közgyűlésünk október 4-ére volt összehíva M. Vásárhelyre. Fölszedkelőztünk hát s gyülekezni mentünk. Azonban a reggeli órákra hirdetett gyűlés csak dél felé nyílt meg a gyülekezők késlekedve érkezése miatt. Egyiket a távollakás, másikat a heti vásár, harmadikat pedig tán az otthon kényelme késleltette a megérkezésben. A megjelentek száma alig tehető 30-ra, a mi egy ily nagy egyházmegyében fölötte kevés.

Tekintve, hogy az ily rendkívüli gyűlések iránt nem nagy érdeklődés mutatkozik sem itt, sem egyebütt s tekintve, hogy az államsegélyből ezután már nem minden egyházmegye részesül minden évben s az ez iránt történő folyamodások ügye nem képezi gyűlés tárgyát minden évben; tekintve továbbá, hogy ezen gyűléseknek kevés tárgya szokott lenni, elannyira, hogy néha üszökénél fogva kell előrántani valamit, szóval csinálva kell csinálni a tárgyakat, hogy összehívásuk ne történjék pusztá formaszereűségből. Vajjon nem lehetne vagy egyszer el is hagyni a rendkívüli gyűlést, főleg ott, hol az egyházmegyei tanács rövid időközökben amugy is rendszeren ülésezik? Igaz, hogy valamely gyűlésnek fontosságát nem a tárgyak sokasága adja meg, de az is igaz, hogy nem a gyűlésezésben nyilvánul az „ecclesia militans“. Ezzel szemben az is igaz, hogy ez a gyűlés szervezeti törvényünkön alapul, tehát megtartandó, de hát a törvény vajjon decretum aeternum?

Gyűlésünk fénypontját az elnöki megnyitó képezte, melyben az esperes teljes objectivitással tüntette fel a múlt gyűlés óta történeteket, áristidesi egyenességgel adott számot az általa teljesített minden intézkedésekről. Az élénk

tetszéssel fogadott megnyitó beszéd után, a leiratok felolvasása következett, melynek tudásul vétele után fináncziális ügyekkel foglalkozott jó ideig a gyűlés. A directori számadások kezelési hiányt nem mutattak, csak hogy némely, közpönzékenél sok hátrálék mutatkozik, minek oka nem annyira a fizetési képtelenség, mint inkább az engedékeny elnézés. Minthogy némely egyházak és egyesek hátráléka szerfelett nagyra nőtt, jelentékeny törléseket kellett hogy engedélyezzen a gyűlés. Reméljük, hogy jövőben a hátrálék nem nőni, hanem apadni, sőt teljesen elenyészni fog. Még a visitatori napi díjak körüli eljárásra — a mennyiben itt is engedékenység létezik — lenne megjegyzésünk, de ezt most mellőzzük.

Az országos domestica is élénk e szmeccserére adott alkalmat. Olyan ügy ez, melyért lelkesedni kellene még annak is, a kinek a költő szerint próza minden része s tuzok módjára alant járó gondolatával nem nagyon fogékony a messzire kiható intézmények iránt, hiszen, a ki erre áldoz, minden fillérrel egy talpkövet teszzen le azon épülethez, melyből, mint hajdan József gabnatárából, fölségélést nyer a szegény, a szükölködő. Azonban meg kell vallanunk, hogy a mily szent a domestica célja, ép oly súlyos feladat megoldása vár ennek érdekében a papokra. De ez nem panasz. A nagy Deák Ferencz ezt szokta mondani, hogy a kis lelkűek sokszor lehetetlennek tartanak oly dolgot is, a mi csak nehéz. A domestica keresztülvitelét mi sem tartjuk lehetetlennek, csak kissé nehéznek. De minél nehezebb és küzdelmesebb valamely ügy kivívása, annál edesebb a jutalom is a küzdő bensejében: az öntudat. Álljunk hát ez ügy mellé szóval, tettel egyaránt, hogy lelkesedésük melege olvaszsza fel a közöny jégkérgét az elfordulni akaró szivekről. Szólani szép, tenni még szebb, delőtni a sikert, oh, ez már boldogító is!

Kifejezést nyert gyűlésünkön egy aggodalom is, a miatt, hogy a közerkölcsiség megtámadva látszik lenni a vadbázások szaporodásával. S ezek ellen nincsen országos törvény e hazában! Pedig szükség volna e tekintetben a parlamenti intézkedés. Vajjon a társadalom ezen sebének orvoslására mikor kerül a sor a honatyáknál?

Restauraltunk is. Madaras János directornak hivataloskodási három éve letelvé, közfelkiáltással újleg megválasztotta a gyűlés.

Végül a tanügyi előadó jelentése olvastatott fel, mely jelentés kerekaszámban 80 iskoláról szólt. A tankötelesek száma 5864 s ebből igazolatlanul csak 85 mulasztott, időközben meghalt 60, szülőivel más helységbe költözött vagy szolgálni ment 152. Tanítói állomás megürülése és járványos betegségek miatt félbeszakadt a tanítás évközben 6 iskolában. A jelentésből kitűnt, hogy iskoláink körül a tanítók és iskolaszékek megteszik a magukét. Úgy legyen ezután is!

m—i.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. október 13.

— A „Protestans Közlöny“-re a folyó év utolsó negyedére előfizetést nyitunk s felkérjük az egyházi s iskolai ügyek iránt érdeklődő közönséget lapunk szives pártolására. Az előfizetési ár apunk homlokán olvasható. Félkérjük egyszersmind a feles számú hátrálékosokat hátrálékaik haladéktalan törlesztésére, hogy kötelezettségeinknek részünkről is eleget tehessünk. Kolozsvárt, 1883. szept. hó végén. A „Protestans Közlöny“ szerkesztősége s kiadóhivatala.

— Személyi hírek. Az ér-kávási egyházközség Diószegi Mór t, a völcsöki Barabás Lajost, a h-nádasdi Bérczi Lajost megválasztotta papjává. A három ifju pályatársat örömmel idéveljük sorainkban. — Szabó Pál, sz.-szolnoki esperes a közelebről tartott egyházmegyei közgyűlésen az esperesi hivatalról lemondását ismételtlen bejelentette, azon hozzáadással azonban, hogy a közelgő egyházi tisztujitást még ő fogja vezetni.

— Az evangélikusok konventje Budapesten f. hó 10—12-én ülést tartott. Báró Prónai Dezső főfelügyelő a megnyitó-beszédben szólt a németországi Luther-ünnepélyekről s a testvéregyházat ért csapásról, Török Pál elhunytáról. E csapás fölött jegyzőkönyvileg fejeztek ki részvétet. Az ülésnek két fontos tárgya volt. Egyik a középiskolai törvény tekintetében való eljárás megállapítása. Elhatározták, hogy egy, a szuperintendensekből és szakférfiakból álló bizottság készítsen munkálatot az egész tanügyi reformról s terjessze azt a jövő évi convent elé. Másik tárgya a Sza. kolczán megjelent „Koruhév“ című tót lap ügye volt, a mire a belügyminiszter hívta fel az evang. egyházat, hogy vessen véget az egyház palástja alatt abban folyó pánszláv üzemeknek. Sokan szóltak erőlyesen e tárgyhoz, köztök Ivánka Imre s Szontagh Pál. Némelyek azt mondták, hogy ilyenben itélni a sajtóbíróság dolga. Mások az esperességben vagy kerületi gyűlésben kívánták tárgyalatni. Nagyfontosságú volt a Szentiványi Ödön ker. felügyelő nyilatkozata, mely szerint mit lehetne várni az esperességi eljárástól, midőn e muszka propagandát üző lap főszerkesztője véletlenül a főesperes, társszerkesztője pedig az alesperes? Fábiny Theofil azt jegyzé meg, hogy delegálni kell más egyházi törvényszéket. Elhatározták, hogy az ügyet delegált konzistorium ítélete alá bocsátják.

— Beöthy Zsigmond kir. táblai tanácselnök és conventi tag ötven éves irói jubileuma megünneplésének eszméjét pendíti meg a Komáromi Lapok legújabb száma. Idősebb Szinnyey József érdemes tudósunk ugyanis az említett lap egy másik közlésében felemliti, hogy Beöthy Zsigmond első verse 1834. márczius 23-án jelent meg a Regélőben. A lap fölhívja az irodalmi köröket, de első sorban Komáromot, Beöthi Zsigmond szülővárosát, hogy ez első irói fel lépés ötvenedig évfordulóját a jövő évi márczius 23-dikán alkalomszerűen megünnepeljék.

— Gyász hírek. Sylvester Domokos, vizaknai pap-társunkat súlyos csapás érte: szeretett neje, Szöcs Erzsébet, boldog házasságuk 11-ik, élete alig 28-ik évében f. hó 3-án elhunyt, három kisdéd árvát hagyva hátra. A jeles egyházi férfi s derék családfő gyászában őszinte részvéttel osztozunk. — Néhai Török Pál egyik gyászjelentése így hangzik: A dunamelléki ref. egyházkerület nevében mélyen szomorodott szívvvel jelentem, általánosán tisztelt és szeretett püspökünk főtisztelendő és nagyságos Török Pál elnökének, a dunamelléki reform. egyházkerület püspökének s a budapesti reform. egyház lelkeszének, kir. tanácsosnak, élete 76-ik, püspöksége 23-ik évében, 1883. évi október hó 7-én történt gyászszos kimúltát. A boldogult földi maradványai f. hó 10-én délután 3 órakor fognak a pesti ref. egyház Kálvintéri templomából a kerepesi sirkertben örök nyugalomra elhelyeztetni. Kelt Budapesten, 1883. évi október hó 8-án. Áldás és béke lengjen porai felett! Gróf Lónyay Menyhért, mint a dunamelléki ref. egyházkerület főgondnoka.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: A „melegágy.“ Benkő Gyula. — Jób könyve. (Bibliai tanulmány.) Benkő István. — A paulicianusok szelktája. (Egyháztörténelmi tanulmány.) Nagy József. — Törvényjavaslat. — Vidéki élet. A deési egyházmegyéből. A testvér egyházketületek köréből. Fehér Gyula. — Nyilvános számadás. Nemes Árpád. — Külföldiek. — Körözvény. — Tárcaza.

A „MELEG-ÁGY.“

Midőn hosszas vajadás után megszületett a közélettanodai törvény, mindazok, kik nem a politika okulárjával vizsgálták, méltán örvendettek neki; mert hiszen azt a rést, melyet a békekötéseken és az 1791. XXVI. t. cikkben ütött, könnyen be lehet dugni az 1848. XX. t. cikkel. Az a sokat vitatott „suprema inspectio“ sem olyan mumus, hogy amindig nyilt homlokkal járó s a tanügy terén a fáklyavivő protestans felekezetnek el kelljen bujni előle. Szóval mi nem félünk tőle. Ámde egészen másképp áll a dolog, ha a paedagogia szemüvegén vizsgáljuk az új szülöttet. Minden része meg van; de nincs — szive. Állampolgárt akar emelni és nem embert, s ez a körülmény egy kissé gyöngö lélektani ismeretre vall; mert hiszen az ember nem gép; azt nem lehet amugy faragni, mint a márványt. A lélektani nevelés vallásos nevelés nélkül megfejthetlen talány. Nemcsak az anyagi természetnek vannak törvényei, hanem a kedélyvilágnak is. Egyiknek tanítása a másik nélkül legalább is félszeg nevelés. Az ismeretek gulái, vallásosság nélkül, csonka pyramist képeznek azon csúcs nélkül, mely azokat égbe látszik emelni. S a midőn elismerjük a tudomány jogosultságát, egyszersmind óvjuk meg a vallás szentségét is; mert az ismeret termő fáján a legnemesebb gyü-

mölcs a vallás. Az emberi társadalom, az állam jóléte és virágzása nemcsak a tudományos fők mennyiségétől függ, hanem a vallás-erkölcsi érzület minél magasabb fokon állásától is. Tehát az iskolai nevelésnek nemcsak tudományosnak, hanem egyszersmind vallásosnak is kell lennie. Ámde a jelenkor „modern paedagogiája“ erre nem sokat látszik ügyelni. Az ő „suprema inspectio“-ja minden egyébbel bajlódik, csak a vallás tanítással nem igen. Is.berék állami reáliskolát, melyben a 6-dik osztályos tanuló azt kérdezte tanítójától, „hogy ugyan mire való a 19-ik század utolsó felében vallást tanítani, hiszen egy mértani feladat megoldása többet ér a világ minden vallásánál!“ Nő már kérem alásan, a melyik intézetben úgy tanítják a vallást, hogy a 6-ik osztályos ilyen kérdéseket tesz, azt az iskolát leghelyesebb bezárni.

A debreczeni zsinat kimondta, hogy „a ref. iskolák mindenestől az egyház testéhez tartoznak.“ És mi tartja fenn az egyházat? A vallásosság. Ez alapította iskoláinkat, s ez tartja fenn maig is. Pedig valljuk meg egész őszintén, hogy bizony a mi protestans iskoláinkban is gyöngö lábbon kezd állani a vallás-tanítás, s ma-holnap csak képmutatássá deválválódik nálunk is a vallásosság. Egyházunk kiváló nagyjai, kiknek — mint a krumpinak — a jobb része, a földben van, vagyonukkal, vérükkel is igyekeztek áldozni a protestantismusért; mert az ő áldozatkészségüknek „melegágya“ a vallás vala. Ma már csak úgy üstökös gyanánt látunk egy-egy méltó utódot, hova-tovább mind nagyobbodik azoknak a száma, a kika modern paedagogia hatása alatt mintegy mottojokul tűzik ki azt, hogy „nincs isten!“

Elkerülhetetlen szükséges volna, hogy minden

ref. gymnasiumban állitassék fel egy vallás-tanári tanszék, melyre a theol. facultás tanárainak ajánlata folytán a legképzettebb papjelöltek választassanak, kik aztán az illető gymnasium mindenik osztályában, a szakrendszerelvei szerint, tanítsák a vallást s végezzék az iskolai istenítiszteletet.

Az a mostani rendszer, mely szerint csaknem mindenik osztályban más meg más egyén tanítja a vallást, merőben tarthatatlan, mert veszélyes. S ha azt akarjuk, hogy a protestantismus diadallal harcoljon a pápizmussal, neveljük úgy a ref. ifjúságot, hogy legyenek iskoláink templomok s templomaink iskolák; mert csak így lehetnek ref. gymnasiumaink igazán „melegágyai“ a vallássságnak.

Benkő Gyula.

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

(Folytatás.)

A mi a barátok hazáját illeti: Elifáz temáni volt, azaz edomita, mivel Temán fővárosa volt Edonnak (Jerem. 49. 7. 20; Ezék. 25. 13; Amos 1. 11. 12; Abdiás 8. 9)

TÁRCSA RESUREXIT. *)

Föltámadt a vihar, pokolbeli szörnyek,
S a mi drága, szent volt, mindent összetörtek;
Zuhognak a habok, az örvényt kitérve,
S Szeged felett ott ült a sötét Nirvána.

De az emberiség szive dobban, mozdul:
Legyen új teremtés, új tavasz a rombúl!
S mi eddig irva volt, tény lett a látomás:
Halleluja zendül, itt a feltámadás!

Szász Gerő.

Phönix tűz-lángból, vizárból kél Szeged ujra,
E szebbé-születés új ezerévre legyen!

Szász Károly.

A király Szegeden.

1883.

Mennyi éjt toldottak éjhez,
Hány nappalhoz új napot,
Mennyi tenyér lett itt kérges,
Mig eltűntek a romok!

S mennyi fő forralta tervét,
Mennyi kéz hordott, emelt,
Hány homlokra gyűlt verejték,
Mig új város nőtt e helytt.

*) Mutatványok a király szegedi látogatása alkalmából megjelent „A feltámadt Szeged“ és „Szeged halála“ című emléklapokból.
Szerk.

Elifáz régi edomita név, a mint látszik Genesis 36. 4. 10. 12. és Gen. 36. 11. 15. szoros összeköttetésbe van hozva Tómanoal. Bildád suach törzsből való volt. Suach, mint Ábrahámnak Keturáhtól született fia s így a keturaita törzshöz tartozó, előfordul Gen. 25. 2. s mivel a Keturaiták kelet felé laktak (Gen. 25. 6.) az arab pusztán, a Suachról nevezett törzs is itt lakott. Zofár Naama városból való. Naama város említve van Josué 15. 41. v.-ben a Juda nemzetségének városai között, mely edom határa mellett délfelől a sopherai sikon feküdt. Hogy ez a város volte Zofár lakása, bajos eldönteni. Némelyek úgy vélekednek, hogy e város Syriában volt, a hol Naama gyakori helynév; a hagyomány (LXX. Eusebius) szerint pedig a mai Maon volna e hely, Petráról kelet felé.

Az időt, melyben Jób barátai éltek, többen igyekeztek meghatározni. Némelyek épen egész határozottsággal kimutatják Jóbnak idejét. A LXX. fennebb látott apendixe szerint, Jób korábbi neve Jobáb volt s fia Zerakhnak és uralkodott Edom felett Balak után. Ábrahámtól számítva az Ezsau lineáján az ötödik vala s így kortársa lett volna a Jákob fiainak. Így Jób a mózes előtti korszakban élt volna. Ezen származási lajstrom azonban kétségtelenül keresztyén eredetű és Jób nevének Jobákkal való önkényes egybevetésén alapul. Némelyek Ámrámnak, a Mózes atya kortársának (Kennicott) tartják, mások (Carpzov, Lightfoot, Chrysostom) a József és Mózes közti időbe helyezik. Hales az Ábrahám előtti korba teszi és csillagászatilag kiszámítja, hogy Jób

Boldog, a ki egyet intve
Lelket millióknak ad
S egy szavával sziveinkbe'
Építi meg oszlopát!

Szász Béla.

Kettős áldozás.

Két ital-áldozatot kér a haza földje. De nem bort
Lármás vig lakomán, sem keseregve könyet.
Hullass munka között veritéket a béke szakában,
S harcban véredet ontsd ünnepi áldozatúl.

Vargha Gyula.

Szeged, 1883 október 14.

A magyar koronának egy gyémántja sincsen; mégis övé a föld legdrágább gyémántja: a nép szeretete.

*

A legnagyobb uzsorás a világon a király: „egy“ szivet ad s milliókat vesz érte vissza szivekben.

Jókai Mór.

Vannak, kik bűnösök a népámitásban — számitásból.
Vannak, kik bűnösök a népámitásban — szonvedélyből.
De kik bűnösök a népámitásban gyengeségből — a megvetésre legméltóbb faj az. Ezek a bűnnek eunuchjai. Nemcsak a saját gonoszságukat veszik fel, de környezetüknek valamennyi gonoszságait.

Neményi Ambrus

szenvedése a 2337-ik évre esik Kr. e., a közönséges számitás szerint 2130 évre, vagy a 818-ik évre a vizözön után és 184-ik évre Ábrahám születése előtt; Jákob családjának Egyiptomban való letelepedése előtt a 474-ik évre és az exodus előtti 689-ik évre. Vannak ismét, a kik a Mózes utáni korba helyezték, mint a Birák, Salamon, Ahasverus, Nabugodonozor Esdrás kortársát. Mindezek azonban csak hozzávetések, önkényes tulhajtások. Teljes határozottsággal nem dönthető el, mikor élt Jób az idő roppant távolsága és az adatok hiánya miatt; elég, ha csak körülbelől is tájékozva vagyunk az ő szereplése idejéről.

Az alább felsorolt érveknél fogva, melyek Zöckler és Davidson után vannak előszámlálva; Jób, a legnagyobb valószínűség szerint, a Mózes előtti és így a patriárhái korban élt és szenvedett.

1) Hosszu életideje a patriárhák mellé sorolja, szenvedése után ugyanis még 140 esztendeig élt (42.6.): ehhez véve szenvedése előtti esztendeit, mely a LXX hozzávetése szerint 70 évre terjedt: legalább is 210 éves volt.

2) Az egyetlen pénznem, mely a könyvben említve van: **קֶשֶׁטָה** kesitah s melyet ismerünk a Jákob és Jósué történeteiből (Gen. 33. 19. Jos. 24. 32) a patriárhái korhoz tartozik.

3) Az előforduló bárom zenei hangszer, nevezetesen: **עוּבָה** ugáb=fu v o l a, fuvó hangszer; **כִּנּוֹר** kinnôr=q u i t á r, lyra, citherá, huros hangszer; és **תּוֹפ** tof=d o b, verő hangszer (21. 12; 30. 31), mely hangszerek Fen. 4. 21; 31. 27. szerint a legrégebb közé tartoznak.

4) Jób a kőre írásról vagy vésésről beszél (19. 23. 24), mely írásnem, valamint a pergamen használata is (31. 35) a Mózes legrégebb korra utalnak.

5) Azon tény, hogy Jób családja körében a papi tisztet végzi és áldoz Istennek (1. 5.) a patriárhái szokásra és korra mutat, a mint az Noé és Jákob patriárhák hasonló cselekvénye igazolja (Gen. 8. 20; 35. 2).

6) A 7-es szám — a 7 napi teremtés traditioja után — szent volt a régieknél (Gen. 7. 2. 3. 10) és jellemző volt istentiszteletükben, (Gen. 8. 19. Num. 23. 1. 4.) mely tulkok és kosok megáldozásában állott. Jób barátai is 7 tulkot és 7 kost áldoznak (42. 8).

7) A bálvány-imádásnak egy nemére, nevezetesen a csillag imálásra vagy Sabeismusra való vonatkozás (31. 26) szintén a legrégebb vagyis a patriárhái korra enged következtetni (Dent. 4. 19; 17 3).

Ezen positiv érvek mellé sorolható még néhány negativ is:

hogy Jób és az ő története nem áll közvetlen összeköttetésben Izraellel, Jób arameai s kívül áll Palestinán;

hogy oly fontos mozzanat, mint a törvénynek a Sinai hegyről való kihirdetése nincs említve;

hogy Izrael egyházi életére és történetére nincs semmi vonatkozás;

hogy Jóbót nem papok, hanem pásztorok környezik s ennél fogva ő a patriárhái kornak megfelelőleg, melyben a

vallási és polgári élet össze volt olvadva, mint családfő maga végzi az áldozatot.

A felsorolt argumentumok, ha teljesen kétségtelenné nem teszik is, a mennyiben egyike vagy másika későbbi korra is vonatkozhatik; de bizonyára arra engednek következtetni, hogy a legnagyobb valószínűség szerint Jób a Mózes előtti, vagyis patriárhái korban élt és az író a hű traditio nyomán igazi ügyességgel, valódi hűséggel járt el, midőn hőst és a körülményeket a régi egyszerűségben, a pusztai szabad életben eleven színekkel tünteti fel.

(Folyt. köv.)

A paulicianusok szektája.

— Paulicianismus. —

(Egyháztörténelmi tanulmány. *)

Irta: Nagy József.

És a tanítványok legelőször Antiochiában neveztetének keresztyéneknek. E rövid, de jelentőségteljes historiai közlemény, az apostolok cselekedeteiről írott könyv XV. r. 26-ik versének második felében maradt fenn az utókor számára, abból az időből, midőn a tanítványok Antiochiában Jézus tanának terjesztésén fáradoztak, s ezért keresztyén nevet nyertek; abból az időből, midőn a nagy apostol Pál megkezdte működését, ki nélkül Jézus képe felismerhetetlen lenne.

A mester tanítványainak jérusálemi egyesülete csak annyiban különbözött a jérusálemi zsidó községtől hogy a régi prófétáktól megjósolt Messiásban, a megfeszített Jézusban, hittel párosult bizalmat helyezett, tanait Izrael elismert prófétáinak értelmében, hirdette, tanította. A többi zsidók, a kik nem csatlakoztak e község tagjaihoz, őket názárénusoknak nevezték.

Igy a keresztyénség — alapítójának alve és célja ellenére, — egy szekta alakjában jött a világra, voszélyeztetve a zsidóságra való alácsúlyedéssel, a mi Péter és apostol társainak, mindenekfelett a rigorosus Jákob ben József-nek, a törvény betűihez való tulságos ragaszkodása által, könnyen beállhatott volna.

Nagy szerencse a keresztyénségre nézve, hogy alapítója után nem sokára a megmentő, a fentartó is előállott, kinek éles látása, öntudatos hite felkeltette benne a törvény (ért. mózesi törvény) és az evangelium közötti nagy különbségből származó összeegyeztethetlenséget. Tehát a megmentő, a megtartó Pál apostolnak tulajdoníthatjuk, hogy Izrael vallásos nézletének túlbuzgó méltatása mellett a keresztyénséget megszabadította az ó-szövetségi törvény azon jármától, a melynek súlya alatt lépte át Palestina határait. Míg Jérusálomban és Zsidóországban a názárénusok szektája virágzott, addig Antiochia valódi bölcsője lett a keresztyénségnek, mert itt alakult az első keresztyén község; innen indult el az evangelium hódító útjára. Az antiochiai

*) Gieseler, Hase, Neander, Gibbon után, szem előtt tartva a „Bibliotheek van moderne theologie en letterkunde“-ben Dr. Reitsma tollából megjelent ilyen című értekezést: Een hoftstuk uit de geschiedenis van het Christendom buiten de kerk.

köztség megalakulása, a keresztyén nevezett és Pál apostol szoros, kapcsolatban van egymással. Pál személyét illetőleg, nehéz meghatározni, hogy miképen egyesült benne a keresztyén szeretet, a rabbini éleslátás és szívós akaratérő oly bámulatos alakban! Leveleiben mindezek a tulajdonok csodálatra méltólag lépnek előtérbe, a mennyiben itt Jézus tökéletes szeretetével győzedelmeskedik a pogányság felett, amott a zsidóságot, mint rabbinicus írásmagyarázó, saját szavaival czáfolja meg.

Pál szelleme és fáradhatatlan munkássága a keresztyénségre, hogy mekkora befolyással volt, azt fényesen igazolja azon körülmény, hogy a keresztyénség ősalaktja, Pál tanának ismerete nélkül, csaknem felismerhetetlen lenne.

Századunk theologusai az első keresztyén községek hitelvére vonatkozólag nagy és lényeges nézet eltérésben vannak. Némelyek Pál személyét a szellemi élet egy olyan lánczszemének tartják, kit Jézus tanítványaihoz a kegyes testvéri érzet kapcsolt, a melyből kifolyólag, nézetük szerint, a két pártnak szétszakadozottsága az ősi egyházban nem is nyilatkozott olyan nagy mértékben, mint az ellenpárt historicusai állítják, kiknek nézete szerint, Pál sajátos akarat — erejének, szabad szellemének működése az egyházban nemcsak husz év lefolyása alatt ismerhető fel, hanem szabad szelleme, sajátlagos „logos“ typusa századokon keresztül felismerhető a keresztyénség történelmében.

Czélom a jelen alkalommal Pál typusának nyomait, — természetesen a hivatalos egyház keretén kívül, — úgy mutatni fel az olvasó közönségnek, a mint az személyiségéből kiindulva veres fonalként végig húzódik az eretnekesség homályos birodalmán. A tévhit e szürkületében ama fonal nagyon is felismerhető, mely mint irány jelölő a figyelmes kutató szeme előtt a „Paulicianusok“ szektájának képeben jelenik meg.

Az eretnek *) szekták történelmét — bárha a keresztyén egyház történelmével szoros kapcsolatban van — hogy korunk oly kevés figyelemben részesíti, annak okát abban véljük feltalálhatni, hogy sem nem háládatos, sem pedig nem kellemes feladat a győzedelmeskedő keresztyénség történelme mellett, az egyes eretnek szekták történelmi kifejlődésével bajlódni. Azonban, miként a geologus az antidiuvian korszak egyes maradványaiból következtet a föld egykori alakjára, úgy az eretnek szekták történelmi fejlődésének tanulmányozása — nézetünk szerint — a keresztyénség történelmére világot derít. A mi magát a hivatalos egyházat illeti, történelme arról tanuskodik, hogy sok oly dolgot könnyörtelenül, eretnekileg elítélt, a mely sokkal keresztyéniesebb volt, mint az elítélő! Noha a keresztyén egyház egyetemének erélyessége a keresztyén typus megőrzésénél kétségbevonhatatlan.

A történelem arra figyelmeztet bennünket, hogy min-

*) Mint közönségesen nevezni szokták.

den elv és így bármely hitnézet, a mely életre való, azon irányban nyer kifejezést, a hol legnagyobb fogékonyságra talál; minden szellemi irányzat, különböző pártirányoknak szülőoka; minden eseménynek itt meg amott maradnak fenn nyomai, habár nem is foglalnak el a világtörténelem színpadján jelentékeny helyett, de önmagukban s még a nagy egésze nézve is, meg van saját értékük.

A keresztyén egyház, a kebelében felmerült elveknek, nézeteknek szárnyait, ha ezek a szélsőségig mentek, a legnagyobb buzgósággal metszette le mindazt, a mi vele ellentétben állott, így az eretnekiséget is legyőzni legfőbb feladatának tartotta.

Hogy mekkora volt a gyűlölség a két legrégebb keresztyén irány között, igazolja azon viszony, a melyben a judaismus és a paulinismus követői éltek egymással. Ezen éles ellentét gyengülése után is megmaradt a „nazarenus“ elnevezés abban az értelemben, a melyben vallásos irányuk, vallás-gyakorlatuk az elnevezés használatát megengedi.

Később a törvény merev követőiben is bizonyos lágy melegség állott be, ugyannyira, hogy az eltérés mindinkább érezhetővé lett, mignem végre a régi törvényekhez ragaszkodó zsidó keresztyénség az ebioniták szektájába olvadt s így Jeruzsálem második elpusztulása alkalmával, tehát Kr. u. 135. körül, mindinkább elszakadt a többi keresztyénektől. Az ellentét a két irány között még most is meg volt, a mennyiben az ebioniták a názárenusokat a régi, ősi tantól való eltérésük miatt — eretnekítették.

(Folyt köv.)

TÖRVÉNYJAVASLAT.

Az unitárius vallásközönség szolgálatában álló püspök, papok, mesterek, tanítók nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árváinak segélyezéséről.

I. FEJEZET.

1. §. Az unitárius vallásközönség püspöke, papjai, mesterei, néptanítói számára egy általános nyugdíj- és segély-intézet állittatik, melyből a jelen törvény értelmében jogosított püspöknek, papoknak, mestereknek, s felekezeti néptanítóink közül azoknak, a kik a néptanítók nyugdíjazásáról szóló 1875. évi XXXII. t. cz. intézkedése mellett is valamely okból országos nyugdíj élvezésére nem számíthatnak s arra jogosítva nincsenek, rendes nyugdíj, özvegyeknek és árváiknak pedig rendes segélypénz biztosítottatik.

I. Szakasz.

A nyugdíjra és segélypénzre való jogosultság.

2. §. Nyugdíjra jogosítottak:

a) Az egyházi törvények szerint hivatalába beigtatott püspök, rendes- és segéd-papok, leviták.

b) Mesterek, tanítók. Mindezeknek akár tanári, akár papi, akár mesteri, akár tanítói minőségben töltött szolgálati idejük beszámítottatik a nyugdíjazásnál.

3. §. Segélypénzre jogosítottak:

a) A nyugdíjra jogosított püspök, papok, mesterek, tanítók özvegyei, az alább előadandó esetekben és módon.

b) A nyugdíjra jogosítottaknak nyugdíjaztatásuk előtt kötött házasságból származott árvái, éltük 18-ik évének betöltéséig, vagy ezen kort megelőzőleg férjhezmenetelökig, avagy egyéb módon való ellátásukig, az alább előadandó esetekben és módon. A segélypénzre jogosított özvegyek és árvák a segélypénzt egyaránt megkapják, halt legyen meg az illető püspök, pap, mester vagy tanító akár tetteleges szolgálati időben, akár már nyugdíjazott állapotban.

II. Szakasz.

Nyugdíjazás:

4. §. A nyugdíjazás vagy a nyugalomba kivánczozónak saját kérelmére történik, vagy a közszolgálat érdekében a felsőbb hatóság által rendeltetik el, még oly esetben is, a mikor ezt az illető maga nem kívánja.

A) Kérelemre való nyugdíjazás.

5. §. A nyugdíjra jogosítottaknak a következő §-ban irt esetekben és módon jogukban áll önként, saját kívánatokra rendes nyugdíjjal összekötött nyugalomba lépni.

6. §. Rendes nyugdíjjal távoznak állomásaikról:

a) azok, kik éltük 70-dik évét betöltötték, szolgálták legyen ki a beszámítható 40 évet vagy nem;

b) azok, kik állomásukat ténylegesen elfoglalták és a nyugdíj-intézetbe való felvételük megtörtént, ha valamely önvétküik vagy hibájuk nélkül származott testi vagy lelki betegség, nyomorodás vagy gyengeség miatt, bizonytalan időre vagy véglegesen alkalmatlanná lettek hivataluk folytatására. A saját kérelemre való nyugdíjazás az E. K. tanács által rendeltetik el, de jóváhagyás végett az E. főtanácshoz terjesztendő.

7. §. A szolgálati évek állomásuk tényleges elfoglalása, illetve hivatalába való beigtatása és ez intézetbe való felvétel napjától számíttatnak.

A kik a vállalközönség szolgálatából az államhoz mennek szolgálatba, de később ismét visszajönnek, azoknak nemcsak előbbi éveik, hanem a közben az államnál töltött idejük is beszámíttatik nyugdíjaztatásuk alkalmával.

Hasonlóan azoknak, kik más társulattól, testülettől vagy az államtól lépnek a vállalközönség szolgálatába, előbbeni állomásaikon beszámíthatólag töltött idejük is beszámíttatik.

8. §. A 6. §. értelmében élvezendő nyugdíjra jogosítottak nyugdíjának évekénti összege.

A nyugdíj-pénztár a jogosultaknak határozott összeget nem biztosít. Mindenki annyiban részesül, a mennyi a nyugdíj szabályzat értelmében, az évi rendes és rendkívüli jövedelmekből s a talán ide utalandó járadékokból képződő betételből részére jut. A nyugdíj és segélyek aránya felálíthatása tekintetéből minden évre egy maximum fog meghatározatni, mely egy tényleges nyugdíj összegét fogja képezni.

A nyugdíj-jogosítottak számára, a beszámítható 10-ik szolgálati év betöltéséig, a nyugdíj maximum 40%-a jár nyugdíjjal, mely a 11-ik évtől kezdve mindenik szolgálati év után 2%-kal növekedik.

A nyugdíj összeg megállapításánál 40 évnél hosszabb

szolgálat nem számítható be. A nyugdíjak Szent-György és Szent-Mihály napra következő hónapok első napjától tételenek folyóvá.

B) Kényszerített nyugdíjazás.

9. §. A nyugdíjra jogosított saját kérelme nélkül, sőt akarata ellenére is nyugdíjazható:

a) ha 70 éves korán felül bebizonyítatik, hogy öregsegi elgyengülés miatt hivatala betöltésére egyáltalán képtelen;

b) ha bármely életkorában bebizonyítatik, hogy elmebetegség (őrültség) vagy egyéb fogyatkozás vagy elnyomorodás miatt hivatala folytatására teljesen képtelen.

Az első és második pontban irt esetekben az illető nyugdíj-összeg a 8. §. értelmében állíttatik meg, szolgálati ideje pedig a 7. §. szerint számíttatik ki s a szerint kap nyugdíjat.

10. §. A kényszerített nyugdíjazást az E. K. Tanács előterjesztésére az E. főtanács rendeli el.

11. §. Mindazok, álljanak bár tényleges szolgálatban vagy legyenek nyugdíjazva, kik büntény miatt bírói ítélettel elítéltetnek vagy súlyos hanyagság, erkölcsi kihágás miatt fegyelmi eljárás következtében hivataluktól ideiglenesen vagy véglegesen elmozdítottak és nyugdíjuk elvesztésére ítéltetnek, nyugdíjra való jogosultságokat elvesztik. Hasonlóan elvesztik nyugdíjra való jogosultságokat azok, kik hivatalukat oda hagyták vagy oly szolgálatba léptek, hol előbbeni éveik is beszámíttatnak s így más alaphól nyerhetnek nyugdíjat.

A nyugdíj-alapba befizetett díjak az alap tulajdonává válnak, s többé vissza nem vehető, akár önként távozzék, akár elmozdítottassék az illető állomásáról vagy pályájáról.

III. Szakasz.

Özvegyek és árvák segélyezése.

A) Özvegyek segélyezése.

12. §. A nyugdíjra jogosítottak felesége, férje halála esetén, évenként rendes özvegyi segélyt kap, ha férje hivatalát tényleg elfoglalta, abba beigtattatott, a nyugdíj-intézetbe felvételre és házasságra kelésükkor a 70 évet be nem töltötte és legalább egy éven át élt vele házasságban s férjénél legfölebb 20 évvel ifjabb.

Oly özvegy, ki még egy évig sem élt férjével házasságban, csak azon esetben nyer segély-pénzt, ha bebizonyítja, hogy férje összekelésükkor nem szenvedett abban a betegségben, mely halálát okozta.

13. §. Az az özvegy, ki a 12. §. szerint férjével egy évig élt együtt házasságban, az özvegyi segély-pénzt élet-hosszig élvezi. Ha ismét férjhez megy, özvegyi díját elveszti.

14. §. Az özvegyi-segélypénz évi összege a férj részére 40 évi szolgálatra megállapított nyugdíj maximum 40%-kát teszi, mely a házastárs halála napja után következő május vagy október hónap, ha pedig a házastárs nyugdíjazva volt, akkor a halálozást követő évnegyed, u. m. januárius, április, július és október hónapok első napjától tételenek folyóvá.

15. §. Az özvegyi segélypénzre nem lehet joga annak az özvegynek:

a) a ki a 12. §. értelmében nem jogosított segélypénzre;

b) a ki az elhunyt férjjel már annak nyugdíjába helyezése után lépett azon házasságra, melyből segélypénzre igényét származtathatná, kivéven azt az esetet, ha férje egybekelésük után ismét tényleges szolgálatba lépik és hivatalát tovább folytatja;

c) az, ki férjével, annak elhalását megelőzőleg, legalább egy évig megszakítás nélkül együtt nem élt;

d) kinek házastársa a fennebbi 11. §. értelmében elvesztette nyugdíjra való jogosítottságát.

15. §. A már megnyert özvegyi segélypénz az E. főtanács által megvonható az illetőtől súlyos erkölcsi kihágása erkölcsstelen élete miatt, sőt megvonandó abban az esetben, ha a segélyezett büntényért bírói ítélettel sújtatott.

B) Árvák gyámolítása.

17. §. A nyugdíjra jogosítottak mindazon törvényes árváinak, kik még a nyugdíjazás előtt kötött házasságból származnak, rendes évi segélypénz adatik, ha atyjok, ki után a gyámpénzt nyerik a 7. §. értelmében hivatalát ténylegesen elfoglalta s a nyugdíj-intézetbe felvételét,

Az ekként gyámolított árvák a szerint segélyezettnek különböző összegekkel, a mint vagy olyanok, kiknek sem apjuk sem anyjuk nincsen, tehát egészen szülőtlének, vagy olyanok, kiknek anyjuk él.

18. §. Az árvák segélypénzének összege:

a) ha mindkét szüle elhalt, egy árva az özvegyi segélypénz felét kapja, ketten vagy többen az anya illetékét kapják;

b) ha az atya elhalt, egy, kettő, három vagy négy az anya illetékének egy-egy negyedét, négyenél többen az anya illetékét együtt kapják. Az árvai segélypénzek a 14. §. meghatározott időtől utalványoztatnak.

19. §. Ha az özvegy nő férjhez megy s ez által özvegyi segélypénzét elveszti, akkor ezen idő alatt a már kiutalványozott segélypénzt az árvák tovább is élvezik.

20. §. Szülőtlén árvákkul tekintendők a 17. §. értelmében segélypénzre jogosított azon árvák, kiknek anyja házassági elválás vagy valami saját hibája miatt segélypénzét elveszti, vagy azt nem is nyert.

21. Azok az árvák, kik ész vagy testi nyomorékság miatt élelmüket meg nem kereshetik, éltök végéig megkapják a segélypénzt.

22. §. Azok az árvák, kiknek ellátása akár állami, akár egyházi közsegélyvel vagy a segélypénz összegét túlhaladó mennyiségű ösztöndíjjal a segélypénz nélkül is biztosítva van, vagy valamely nevelő intézetbe felvételnek, ezen idő alatt nem kapnak segélypénzt. Ha azonban az ily árva 18 éves kora, illetőleg férjhez menetele előtt elveszteni azon gyámolítást, akkor ő is részesítendő az előbbi §§-ban megállapított segélypénzben.

23. §. A vallás-közönség szolgálatából kilépett s általában nyugdíj-jogosítottóságukat elvesztett szülők árvái nem tarthatnak igényt segélypénzre.

Az. E. főtanács által megvonható a segélypénz az illető árvától súlyos erkölcsi kihágása vagy erkölcsstelen élete miatt, sőt megvonandó az, ha az illető büntényért bírói ítélettel sújtatott.

(Folyt. köv.)

VIDÉKI ÉLET.

A deési egyházmegyéből.

1883. október hó.

A deési egyházmegye közgyűlését folyó évi szeptember 30 án Deésen tartotta meg. Az esperesi körlevélben jelzett tárgysorozat azon reményt költötte fel, hogy egyházi és világi részről látogatott és eszmecserékben élénk gyűlés foglenni. A remény egy részben teljesült, mennyiben lelkészek meglehetősen számmal, míg világi képviselő alig 2—3 szerencsésített.

A gyűlést istenitisztelel előzte meg, hol Miklósi József ~~sz.~~-csehi ref. lelkész mondott szép alkalmi imát és egyházi beszédet, alapul vevén Pál Efez. VI. r. 10—17 verseit. Beszédében összehasonlítja a hit-újítás századában divott hadikészülettel azon szellemi készülékeket, melylyel a buzgó prot. embernek magát el kell látnia, hogy harcra készen állhasson a lélek minden kísértői ellen, s hogy ebből győztesen térjen vissza. A prot. keresztyénnek folyton „miért“ „mik ellen“ és „minő fegyverekkel“ harcolnia kell mert a protestantismus hajója most is fenyegetve van a „közöny“, „erkölcsstelenség“ és „setétség“ szülte viharok által; ezek pedig erős hit, vallásos buzgóság és élő reménység, mint szellemi fegyverekkel, fékeztetők meg. A buzgó prot. keresztyénnek az isteni eszmény fényétől felvilágosítva: vallásos buzgósága által kell, hogy kitűnjön, így lesz élete egy győzedelmi menet, melyet mennyei fény és igazság vezet, a növekvő értelemnek és újjá született szívnek fenséges kíséretében, az örök haladás felé.

Istenitisztelel után, a polgári iskola tanácskozási termébe mentünk, hol esperes n. t. Nagy Lajos ur a jelenlevőket szívélyesen üdvözlőlvén, a gyűlést megnyitotta.

Több általános érdekű igazgató tanácsi leirat tárgyalása közben, főleg az 1233—1883. sz. alatti, kellemesen lepte meg a közgyűlés minden tagját, melyben az hozatott tudomásra, hogy Berde Sándor, a kacsói egyházkör papjává lett kinevezve, mely tény által azon kegyes óhajítás, mely mindnyájunk szívében élt, teljesült. Azon reményt lápláljuk, hogy papi testületünk egy fiatal n tehetséggel szaporodott ifju afában, kit a közgyűlés, mint jelen voltat éltetve, munkásságára Isten áldását kérte.

Öröm a bánat szomszédja. Alig hangzott el ajkainkon az „éljen“, azonnal fájdalommal kellett hallanunk az esperes ur ajkairól azon szomorú, részvételteljes jelentést elröppenni, hogy kendi-lónai lelkésztársunk, Pánczél Ferencz afa elköltözött, s már egy szebb hazából nézi földi munkásságának üdvös eredményét. Közgyűlésünk a veszteség feletti részvételének jegyzőkönyvileg adott kifejezést.

Végül jelentés tétellett a domokosi egyház korcsmajogának haszonbérbe adásánál a presbyterium által követett

szabályellenes eljárásról. Nevezett egyház korcsmajogát a presbyterium állítólagos szokásjognál fogva — árverés mellőzésével — szabad kézből, csekély árért adta ki haszonbérbe, mely tényről az esperesi hivatal értesítettén: nyilvános árverésen lett kiadását rendelte el. Ezen törvényes eljárásból létrejött szerződés sem volt az esperesi hivatal által megerősíthető, mert az egyházzal közös jogosult fél a szerződés aláírását megtagadta. Ezen hosszas discussio tárgyát képezett úgy Simó Lajos egyházmegyei algonáknok ur indítványa értelmében akként lett elintézve és az ebből eredett viszály elenyészett, hogy az összes italmérési jog tömegesítve, miről — személyes ígéret tételével — politikai úton kiadandónak határozatott; a presbyterium szabályellenes eljárása miatt a közgyűlés rosszaságát fejezte ki.

Egy fegyelmi ügy elintézése után, azon óhajással vetünk a jövő gyűlésig egymástól búcsút, vajha az egyházi elem hideg közönyét meleg érdeklődés váltaná fel, mely még a zöldasztal mellett is nyerne kifejezést!

Egy jelen volt.

A testvér egyházkerületek köréből.

A brassói ev. egyházmegyei gyűlés.

Folyó év október hó 5-én délelőtt, 21 egyházi és 25 világi képviselő jelenlétében Haupt Frigyes főesperes alatt, folyt le a brassói ág. ev. egyházmegyei közgyűlés.

Ezen jelzett gyűlés tárgyait részint a múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése, részint pedig az egyházmegyei consistorium egy egyházi és egy világi új tagjainak megválasztása képezte; nemkülönben a főcurátor s az egyházmegyei házassági alsó törvényszék 8 új tagjának beválasztása 4 egyházi és 4 világi tag személyében — hosszadalmasan igénybe vette a gyűlés figyelmét, a szabályszerű titkos szavazatok megejtése folytán.

A múlt gyűlés jegyzőkönyve észrevétel nélkül hitelesített. E jegyzőkönyvben, mely a múlt év október hó 27-én vétetett fel: a brassói-bolonyai ágostai ev. magyar leány-egyház önállósításának helybenhagyása is az egyházmegye részéről előfordult; de mit ér, ha ezen önállóságot az egyházkerületi gyűlés több oknál fogva helyben nem hagyta s annak létesülését meg nem engedte.

Az egyházmegyei consistorium két új tagjának megválasztása sok időt vett igénybe. A 18 ezer ág. ev. magyar létszám képviselői bizton számítottak ez alkalommal a szász hitrokonok jóakarására a világi és egyházi két consistoriális ülnök helyeinek betöltésekor, hogy ezek a magyarok közül fognak megválasztatni, de fájdalom csalódtak, mert a világi részről Gödri János és Szkita Mihály kevés szavazatot nyervén, consistoriális tagnak Brennenberg Gyula választatott meg. Az egyházi részről is Mihályi Károly 18, Török József pedig 25 szavazatot nyertek, s így ez utóbbi lett a magyarok részére szavazat-többséggel consistoriális egyházi tanácsnoknak beválasztva. E szerint az egyházmegyei consistoriumban a 18 ezer magyar létszámot egy száz ember képviseli, a világi részről pedig a magyarok közül egyetlenegy sincs tanácsnoknak beválasztva. Pedig az igaz-

ságot, jogot osztó arányszám, a lélekszámot tekintve, így áll: 18000: a 24000-hez, vagyis a magyar elem az egyházmegyén $\frac{3}{7}$, a szász elem pedig $\frac{4}{7}$ rész. E szerint az egyházmegyei consistoriumban a paritas elvét szem előtt tartva minimum 3 magyar és 4 szász ülnök kellene hogy választassék, de a mint a tények igazolják, e számoktól messze estünk, távol vagyunk.

Egyházmegyei világi elnöknek az elhunyt főcurátor Greising Lajos helyett egyhangu, osztatlan, litkos szavazattal Roll Gyula kir. tanácsos és alispán választatott meg, a mi szerencsés s méltán kiérdemelt választás és megtiszteltetés.

Ezen választásokat nyomban követte az egyházmegyei házassági törvényszék egészen újbóli megválasztatása az 1884-ik év január hó 1-től kezdendő hivatali működés előleges kijelentésével.

Az egyházmegyei főesperes, hivatalánál fogva tagja, sőt elnöke lévén e törvényszéknek, egyházi részről tagokul megválasztattak szó-többséggel: Meschendörfer, Sindel, Obert, Jakab lelkészek; világi tagokul pedig Roll, Brennenberg Ferencz, Schulerus E. és Reimes.

A nagy-szebeni négyszázados Luther születése ünnepélyére az egyházmegye részéről Haupt Frigyes főesperes és Roll Gyula főcurátor urak fognak elmenni.

A brassói egyházmegyei gyűlés, a Luther-ünnepélyből kifolyólag, saját pénztárából egyszersmindenkorra a „Honterus emlék-alap” gyanánt 100 o. é. frt tőkét határozott le-téteményezni.

A fennebb jelzett házassági alsó törvényszék tagjait tekintve, 9 egyén között ismét csakis egy magyar ölnökkel találkozunk. Úgy látszik e gyakorlat megváltozhatlan és maximum-kegy akar lenni a magyarok részére.

Azonban, hogy ez által a szász hitrokonok nem igen fogják magukhoz édesgetni az ág. ev. magyarságot, az bizonyos; hogy ezen eljárás egyenes jogaink megbénítására irányul, s részükről nem méltányosság és testvériesség, az is tagadhatlan.

Fehér Gyula,
ev. lelkész.

Nyilvános számadás. *)

A m.-bodonai ref. templom alapjára újabban adakoztak: A szilágy-szolnoki ref. egyházmegyéből Kelemen Endre ákosi ref. lelkész 1 frtot. A m.-kezei ref. egyház 30 krt; ugyanonnan a hívek közül: Rác Péter 10 kr, Agoston Anna 10 kr, Biró Árpád 50 kr, Filep György 15 kr, Pap Mihály 20 kr, Matolesi Zsigmond 10 kr, egy valaki 5 kr. Összesen 1 frt 50 kr. A szilágy-bagoti ref. egyházból: id. Kincses János 4 kr, Kincses György 4 kr, Nagy Bálint 4 kr, Szabó Lajos 3 kr, Kovács Bálint 4 kr, Süle András 2 kr, Eszes Pál 3 kr, Bagoti Albert 3 kr, Birtalan Bálint 3 kr, Farkas András 5 kr, Orsos Bálint 2 kr, Lukács Pál 5 kr, Orsos György 2 kr, Kövendi Nagy István 10 kr, t. Nagy Lajos 4 kr, Orsos Márton 10 kr, Kertész István 32 kr. Összesen 1 frt. Dobai ref. lelkész, Botka Károly ur gyűjtése összesen 2 frt 18 kr. Viski Pál zoványi ref. lelkésztől 20 kr, id. Dombi Lajos bogdándi ref. lelkész 1 frt, ifj. Dombi Lajos kémeri ref. lelkész 1 frt, Magyarosi István zilahi ref. lelkész ivén összesen 2 frt. Az egész egyházmegyéből, leszámítva 10

*) Lásd a „Protestans Közlöny” 18. és 30-ik számait.

kr. postai utánvételt 9 frt 78 kr. gyült összesen. M.-Sályiból tkts. Ilyés Albert ur 377. sz. gyűjtő ivén: Ilyés Albert 25 frt, Ilyés Albertné 25 frt, Ilyés Kornelia 2 frt 50 kr Ilyés Gizella 2 frt 50 kr, Ilyés Olga 2 frt 50 kr, Ilyés Helén 2 frt 50 kr, Gáal Péter 10 frt, Márton Lilla 2 frt, Mérai Ida 1 frt, br. Apor Károly 20 frt, Ilyés Lajos 10 frt, Ilyés Károly 2 frt, Ilyés István 5 frt, Erdélyi Sámuel 30 kr, Simó Gézáné 1 frt, Losonczi Dénes mérnök adományba egy új templom tervet elkészít, Jenei Lajos 50 kr, Koncz Elek 50 kr, Szentkirályi Gyula 1 frt, Nagy Zsigmond 50 kr, Julián Sándor 2 frt. Összesen 115 frt 50 kr ez iven. A marosi ref. egyházmegye esperesi hivatalától össz. 9 frt, ez összegbe adtak: a nyárádkarácsonyfalvi ref. ekklézsia 1 frtot. Muzsnai Géza 199 sz. gyűjtő ivén: a marosvásárhelyi ref. főtanoda ifjusága köréből 2 frt 61 krt, a nyárádszeredai ref. pap t. t. Szász Károly ur gyűjtése 4 frt 16 kr, Rákossy Lajos esperes ur ivén 1 28 kr. Tehát összesen 9 frt. Gr. Haller János ur 321 sz. ivén: Br. Vay Béláné, Teleki Zsófia 5 frtot, br. Vay Béla 5 frt, gr. Haller János 5 frt. Össz. 15 frt.

A maros-ludasi kölcsön kisegítő intézetnél 8% kamatra ez ideig elhelyezve van 415 frt, azaz négyszáztizenöt frt.

Mély tisztelettel esedezem megbizottaink közül azokhoz, kik még ivatek vissza nem küldötték, felhasználva a gyűjtésre hátra levő időt, ivateket az 1884-ik év elejére visszaküldeni sziveskedjenek.

Azok pedig, kik szent ügyünk felkarolására meghozták már áldozataikat, fogadják itt a nyilvánosság előtt, legőszintébb bálám és tisztelem kifejezése mellett egyházam nevében forró köszönetemet.

A m.-bodoni ref. egyház nevében
M.-Bodon, 1883. október 9.

Nemes Árpád,
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. október 13.

— Az erdélyi tankerület felosztása. A vallás- és közoktatási miniszter a középiskolákról s azok tanárainak képesítéséről szóló 1883. évi XXX. törvényczikk alapján, az eddigi erdélyi tankerületet, nagy terjedelménél fogva, két tankerületre osztotta, melyek egyikének székhelye Kolozsvár marad, a másiknak székhelye pedig Nagy-Szeben lesz. Ezzel az „erdélyi tankerület“ elnevezés megszűnik s mindenik kerület székhelyétől kapja az elnevezését. A kolozsvári tankerületbe a következő tanintézetek fognak tartozni: A gy.-fehérvári, kolozsvári, m.-vásárhelyi, szamosújvári, erzsébetvárosi r. kath., naszói és balázsfalvi görög kath. gymnasiumok. Ugyanezen területre esnek a felekezeti főhatóságok alatt álló középiskolák közül a kolozsvári, nagy-enyedi, maros-vásárhelyi és zilahi helyvét hitvallásu, a kolozsvári és tor-dai unitárius gymnasiumok. A nagy-szebeni tankerületbe tartozni fognak: A nagy-szebeni állami, brassói, csik-somlyói, székely-udvarhelyi, közdi-vásárhelyi r. kath. gymnasiumok, a dévai és székelyudvarhelyi állami reáltanodák. Ugyanezen tankerületre esnek a felekezeti főhatóságok alatt álló középiskolák közül a besztercei, szász-régényi, medgyesi, segesvári, szász-sebesi, nagy-szebeni, brassói ágostai hitvallásu, a székely-udvarhelyi, szászvárosi, sepsi-szent-györgyi helyvét hitvallásu, a székely-kereszturi unitárius, a brassói és brádi görög keleti középiskolák. Ennek folytán a nagy-szebeni főigazgatóság működését f. évi okt. hó 8-án meg is kezdette. Ugyancsak e törvény 46. §-a alapján megbizattak egyszersmind e kerületek főigazgatói az 1883—84. tanévre

a felekezeti főhatóságok alatt álló azon középiskolák meg-látogatásával, melyek kerületük területén vannak.

— Gyászhirek. Dr. Dósa Miklós, a kitünő jogtudós, kiváló egyházi férfi, nemes szívü emberbarát, férfikora tel-jében, a rohamos kor áldozatául esett. Mi is legjobb barátaink egyikét siratjuk benne. Nyugodjék csöndesen. A család gyászjelentése így hangzik: Özvegy Dósa Miklósné, Vályi Róza, saját, úgy az elhunytnak testvére, Dósa Katinka, dr. Nagy Józsefné, valamint apósa Vályi Károly és anyósa Dósa Rákhel s gyermekeik: dr. Vályi Gábor és dr. Vályi Gyula nevében, megrendült kébellel tudatja szeretett férje Makfalvi dr. Dósa Miklós kir. ítélő táblai bíró, a helyi ev. ref. collegium gondnoka és a helyi ev. ref. egyház kebli tanácsosságának élete 42 ik, boldog házasságának 11-ik évében folyó október hó 17-én délután 2 órakor tüdőgyulladás kevetkeztében történt gyászos kimúltát. A boldogult hült porai f. hó 19-én d. u. 3 órakor fognak a háznál tartandó rövid ima után az ev. reformátusok temetőkerájában elhelyeztetni. Marosvásárhelyt, 1883. október 17-én. — Herpepei Gergely, kolozsvári paptársunkat, ismételt izben, megrendítő csapás érte. Szép reményü fia, az alig 9 tavaszt ért Gergely, f. hó 16-án elhunyt. Legyen pibonése zavartalan a kora sirban!

— Beküldettek szerkesztőségünkhöz: A magyarországi ref. egyház egyetemes conventjének jegyzőkönyve. Kolozsvár 1883 szeptember 12—17-ig. Kiadta Tóth Sámuel, az egyetemes convent egyik egyházi jegyzője. — A békés-bánáti ref. egyházmegye 1883 évi február 21—22 napjain Hódmező-Vásárhelyen és 1883 évi ápril 17—19 napjain Makón tartott közgyűléseinek jegyzőkönyve. Gazdag tartalma jegyzőkönyv, mely a békés-bánáti ref. egyházmegye kiváló gonddal vezetett közigazgatásának s vallásos életének képét, megkapó vonásokban, tükrözi vissza s a többi egyházmegyéknek méltán szolgálhat mintául.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYT BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetik:

1048—1883. A görgényi egyházmegyében a kis-fülpesi pap-tanító állomás. Javadalma: minden egész dijastól (44) 4 v. búza, 2 v. zab, 35 kr fapénz, mely összegből vásárolt erdőt levágni és a fát a lelkészhez bevinni az egyhk. tagok kötelesek; a féldijasaktól (22) a felsoroltak fele; az özv. asszonyoktól 2—2 sing vászon; 1 frt 5 kr. „garaspénz“ ezimen a egyhk. pénztárából; 550 frt 60 kr. alapítványnak kamatja; 22 h. 1291 □ öl nagyobbbrészt I. oszt. szántó és 4 h. 1048 □ öl I. oszt. kaszáló haszonélvezete, melyből 15 h. 501 □ öl szántót és 2 h. 226 □ öl rétet az egyhk. tagok mivelnek meg és hordanak haza; tisztességes új, kényelmes lakház, gazdasági épületek, terjedelmes kert és nagy czimterem haszonélvezete; stola: keresztelésért 20 kr, esketésért 1 frt, temetésért 20 kr; tandij minden tanulótl 25—30) egy félvéka búza. Az összes jövedelem 400 frt pénztértkre van becsülve. Pályázati határnap: nov. 20-ika. Folyamodványok t. t. Benkó János esperes afiához M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen) küldendők.

Kolozsvártt, 1883. okt. 20.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Női középtanodák. M. P. — Jó b könyve (Bibliai tanulmány.) Benkő István. — A paulicianusok szektája. (Egyháztörténelmi tanulmány.) Nagy József. — Törvényjavaslat. — Külföldiek. — Tárca: Mire jó egy idegen sirhalom.

Női középtanodák.

II. *)

Kolozsvár, 1883. október 26.

A női emancipáció elfogadható formája egyedül a nők munka-képességének alapján érvényesíthető — a mire és a mennyire a nők is közmunkásokká fejleszthetők, abban a körben őket is megilleti az alkalmazás jogának követelése s meg az államot a kötelesség, hogy női polgárainak az ily értelemben vett kiképzéséről gondoskodják s a kelően kiképzetteknek munkatért nyisson.

A középtanodák föladatát abban látjuk, hogy növendékeiket a miveltség ama magaslatára juttassák, a melyről a felsőbb tudományos tanintézetekbe a siker kilátásával léphessenek át — a mennyiben tehát a felsőbb tudományos tanintézetek rendszeres és szélesebb körű igénybe vételére tehetségeiknél, hajlamaiknál és elhivatásuknál fogva a nők is alkalmasak: aanyiban ép úgy kell az államnak a nők, mint a férfiak számára középtanodákat állitnia.

Am, nézetünk szerint, a nő szervezeténél s evvel járó értelmi fejlődésénél és temperamentumánál fogva, csak kivételképen válhatik alkalmassá a

*) Lásd lapunk 40. számát. E közlemény véletlen tévedésből készett. Szerk.

felsőbb tudományos tanintézetek hivatásszerű növendéke lenni s ehhez képest szabálylá tenni a nőknek ép olyan középtanodai fejlesztését, minő a férfiaké, egyáltalán nem lehet.

Nem azt kívánjuk ez itéletünkkel a nőkre nézve állítani, hogy alantibb foku, hanem hogy más irányu fejlesztésre alkalmasak, mint a férfiak; mert nem csak tudjuk, de helyeseljük is, hogy az újabb idő a régi szokásos foglalkozásokon túl, bizonyos szakmunkákra fejleszti s alkalmazza a nőket, az elemi oktatás és nevelés, a könnyebb kezelési köz-munkák, sőt bizonyos mértékben még a tudományos (legkivált orvosi) és szépművészeti életpályák körében is. De ez életpályák túlnyomó részére nem a középtanodák, hanem a szakiskolák és tanfolyamok fejlesztenek s az a végtelen csokély szamu női kivétel, a ki szaktudományi, teszem orvosi, pályára érez magában hivatást és tehetséget, épen mint kivétel, nem követelheti az államtól, — s legkevésbé a vagyoniilag szegény és felesszamu ennél égetőbb szükség által szorongatott magyar államtól — hogy számára az állan a maga erején teljes női gymnasiumot tartson fön, evvel egy újabb női proletariatus előállításán dolgozzék, meg nem levén gátolható, hogy a divatok majmolása, a hiuság, az értelmetlenség s az életmód utáni esengés olyanokat is ne vonzzon e női középtanodákba, a kik nem hivatottak ama magasabb tudományos kiképzést igénylő életpályákra.

A szó teljes értelmében vett középtanodákról tehát külön a nők számára legalább nálunk s legalább ma, komolyan alig lehet szó s ha a miniszter a felsőbb leányiskolák céljának meghatározásánál mégis női középtanodák képében mutatja be ez

intézetet, inkább, nominalisnak, hogysen realisnak kell ezt a körülírást neveznünk.

Épen ezért, úgy tetszik nekünk, hogy a felsőbb leányiskolák tantárgyainak és tananyagának beosztásánál kissé igen is sokra terjeszkedik a szervezet, mert ha felsőbb leányiskoláink növendékeinek zömét a jobb módú polgári középosztály leányaiból várjuk, a kik az általános műveltség megszerzése után jó, nemesen érző s magasztos elhivatásuk komolyságától áthatott tiszteletre méltó család-anyákká lesznek válandók: akkor nem tudjuk minő szerepet játszik növelkedésük sorában az algebra, gyökvonás, geologia vagy vegytan? Ha egy-egy kivételes lehetőség s mondjuk ki tisztán: társadalmi viszonyaink között excentricus temperamentum akadhat is nálunk — ezek kiküzdhetik s ki is küzdik magukat, a család segélyével, külön női gymnasiumok nélkül is. De hogy a művelt középosztály leány-gyermekei, a maguk összességében, a felsőbb leányiskola végeztével, egyetemekre amugy sem mehetvén, mit kezdenek e megkóstolgatott tantárgyakkal 3-5 szobás szállásukban és gyerekszobájukban: ezt valóban szeretnők tudni.

Még annyit hajlandók vagyunk megengedni, hogy talán az egy budapesti állami felsőbb leányis-

TÁRCSA

Mire jó egy idegen sirhalom.*)

Olyan eszeveszett lőtás-futás nem vala még Rigmánban soha, mióta a Lovász Pista csúrijét a harangláb szomszédságában felgyújtotta volt az isten-itélete. Mintha megbomlott volna az egész falu népe, úgy futottak az emberek le az alszeg felé. Senki sem tudott bizonyost mondani, csak annyit, hogy nagy szerencsétlenség történt az alsó faluvégén.

Faluközi Gáspár afféle szegény székely asztalos volt, ki a mesterséget magától tanulta; de azért olyan remek munkákat dolgozott, hogy a szomszéd falvakban is mind ő szolgált ki a házi portékákat. Koporsófedelekre pedig oly gyönyörűségesen írta fel a halottak nevét, hogy szinte sajnálta az ember fölledel betakarni. Aztán a fiatal leányok sirkövére úgy oda tudta festeni a szebbnél-szebb liliomszálakat, hogy egy esztendő múlva is azon kéken maradtak meg azok.

Most is épen a műhelyben folytatta dolgát: egy derék, fekete almáriumot készített a szentgyörgyi vámos kisebbik fiának. Mivel az asztalos mesterség kopácsolással, jár nem igen lehet az utczáról mindent hamar meghallani. Ennélfogva nem is valami különös csuda volt, hogy későcskére vette észre a fellármázott falu háborgását.

Leverte magáról gyorsan a gyaluforgácsot s kiállott a műhely ajtójába.

— Hova nyargaltok úgy? — kiáltott a kapu előtt lelkendezve futó Köteles Józsinénak.

— Hát nem hallotta! — jajgatott tovább az asszony, minden bővebb magyarázat nélkül.

Ebből a feleletből perszé bajos dolog volt okosabbá lenni, kivált mivel különbet másoktól sem kapott.

* Mutatvány Jakab Ödönnek „Székely historiák” című, legközelebről megjelenő beszély gyűjteményéből. Kiadta a Franklin társulat s kapható Stein Jánosnál Kolozsvárt.

kola megujonozozhatja azt a száz egy néhány leányt, a kinél ez a tudományoskodási mázt képviselő néhány tantárgy is elcsuszik, — ha mindjárt ott is édes kevés eredménnyel; de hogy a sopronyi, mármaros-szigeti vagy kolozsvári felsőbb leányiskola növendékeinek tulnyomó nagyobb része az e fajta tudományt mind a tantermekben fogja felejtetni, mihelyt az intézetből kikerülnek: a felől erősen meg vagyunk győződve.

Nem helyeselhetjük tehát a közoktatási miniszter túlcigázott követeléseit, melyekkel minden felsőbb leányiskolát hat osztályúvá kíván tenni s ezeket a hat osztályú intézeteket mind a „úői közép-tanoda” nyújtó deszkájára akarja kiterjeszteni.

És nem csak ez elvi, hanem konkrét törvényességi szempontból sem tudjuk e nagyzó túlterjeszkedést méltányolni. Népoktatási törvényünk hat osztályú népiskolát ismer, melyben tizenkét éves koráig köteles a leány-gyermek is járni. Ám a női „középtanodák” már a negyedik elemi iskolát végzett tíz éves leánykát is befogadják s így középtanodái nevelkedésre csalogatják azokat is, a kik az elemi (törvényesen hat osztályú) iskolát sem végezték. Ezek a női középtanodák tehát vagy négy osztályúvá teszik — a törvény ellenére — az elemi iskolát,

— Ejnye teringtett! Ott baj van. Utána kell nézmem, — dörmögte magában, s elietett ő is, a merre a többiek tartottak.

Nem sokára nyilvánvaló lett a szeme előtt minden.

Már messziről látta, hogy a bíró udvara tömötten el van lepve férfakkal, míg a kapun kívül a bé nem eresztett asszonyok, gyerekek sivalkodó nagy tábora szorong.

— Mi az? — kérdező ujjal, a mint az asszony-tömegem keresztül, az udvar felé törögette magának nehezen az útát.

Ötvenen is feleltek egyszerre:

— Jaj, ne is kérdeje! Ahajt künn a szőlő alatt felakasztotta magát valaki az éjjel! Az a hóhér csordapásztor vágta le a reggel; úgy hozták be ide. Azt se tudják: hová való.

Csakugyan ott feküdt a szerencsétlen halott a bíró udvarán, a nagy eperfa alatt. Termetes legény volt, erős, szép tagokkal s huszonnégy évesnél nem látszott még többnek. Szelid ábrázatját nem rútitá el szerfelett az erőszakos halál, noha az enyészet halvány violái a kékülő arczákon sűrűn nyilatkoztak.

Faluközi Gáspár megdöbbenve szólott az egyik szomszédjához:

— Ki ez a szerencsétlen?

— Kérdezze meg tőle. Bizonyosan valami akasztófára való gazember lehetett, kinek a rossz lelkiismeret adta ezt a jó tanácsot. Elég szégyen és baj, hogy a határunkon történt! Csak a jégeső ne látogatna meg miatta!

Az öreg asztalos csitítani kezdé a beszélőt:

— Nem kell mindjárt vádolni; nem tudjuk: mi nyomta a lelkét.

— Ne mentegesse! — vágott vissza a másik. Kend még a temetőbe vitetné, a mennyi esze van!

Hát hova is? Ne félj: a temető nem kérdi, hogy ki miféle nyavalyába' halt el. Bétehetjük bátran.

vagy — részben legalább — ugyanazt a munkát végzik két első osztályukban, a mit a népiskola két felső osztályában. Az egyik eset törvényt ront, a másik amugy is szűkös erőket pazarolja s helyeselni egyiket sem tudjuk.

Ezúttal elégnék tartottuk a kérdés ez egyszerű fölvetését — ha találkozik, a ki az ügy bővebb kifejtésére provocal: állunk elébe.

M. P.

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

(Folytatás.)

7) A könyv egysége és épsége.

Különböző időkben különböző kritikusok támadásokat intéztek a könyv egysége és épsége ellen, kimutatni igyekezvén, hogy egyik-másik rész nem valódi, azaz a könyv eredeti alakjában nem ilyen volt, mint a hogy jelenleg bírjuk, hanem idő folytán több hozzátoldással, közbevetett részzel gyarapodott. Négy rész eredetisége van különösen kétségbe vonva: 1) a prolog és epilóg I. II. XLII. 7—17; 2) XXVII. 7—XXVIII. 28-ig terjedő rész; 3) a vizilónak és a krokodilnak leírása XL. 15. XLI. 26; és 4) Elibu

A büszke Csobót vette átál a beszédet:

— Na oda bé nem visszük, a mig én bíró leszek ebben a faluban! Egy efféle ismeretlen, sehonnai akasztott tetemet bé nem ásnak a mi boldogult halottaink közzé; sem a harangot meg nem húzzák egy jövevény, czudar öngyilkosnak! Ezt én mondom.

— Ejnye, ejnye, bíró uram! ne ítéljen olyan hamar a dolgról. Miért volna ez a nyomorult olyan sehonnai? Tisztességes familiája fogott ennek lenni. Sehonnai gazemberek testén nincsen olyan szépen kikékitett gyolcs ing, sem olyan selyem nyakraváló.

— Ne tanítson engem! — förmedt fel a bíró. Elásuk a temető árkába s annyi! Köszönje meg, ha bár ott kap helyet.

Faluközi uram nem hagyta egy könnyen a maga igazát. Csendesítve magyarázott tovább a bírónak:

— Ne kösse úgy magát, bíró uram! Hiszen én nem mondom, hogy ez a halott helyesen tette, a mit cselekedett; de mégis nem sajnálná szegényt abba a vizenyős, forrásos árokba temetni? Ki tudja: kinek a gyermeke? Kegyetlenség lenne úgy ásni el földre, mint egy veszett ebet. Gondolja meg jobban.

— Né bibelődjék a más dolgával! Nem kendet temetik.

— Az mindegy! De sajnálom az ilyen elhagyott nyomorultakat. Az én fiam is Oláhországba ment ki szolgálatra s nekem sem osnák jól, ha úgy bännának vele valamely ismeretlen helyen. Pedig az isten mindenkivel szabad.

A körülállók némelyike gúnyolódni kezdett:

— Jól teszi, Faluközi bácsi! Ne hagyja! Vigye el magához, s akassza fel a falra, a tükör mellé. Úgy meg lesz becsülve eléggé.

Erre a gyalázatos embertelenségre egészen dühbe jött Faluközi Gáspár:

beszéde XXXII—XXXVII-ig. Sorba véve ezen kétségbe vont részeket, felsoroljuk ezek eredetisége ellen felhozni szokott érveket, valamint a czáfolatot is, hogy így kitünjék, mennyiben járt el a kriticizmus helyesen és mennyiben nem és így mennyiben egységes és ép a Jób könyve és mennyiben nem.

1) A prolog és epilóg (I. II, XLII. 7—17) eredetiségét többen kétségbe vonták, mint R. Simon, Schulteus, Hasse, Stuhlmann, Bernstein, Knobel stb. A következő ellenvetéseket hozzák fel:

a) hogy ezek prózában vannak írva, mig a könyv más része versben. Ez azonban semmit sem bizonyít az eredetiség ellen, mert a prolog és epilóg képezik a történeti elbeszélést, a bibliai könyvekben pedig az elbeszélés prózában van írva, mivel a héberben nincs ütemes elbeszélés és csak a magasra emelkedett érzelem van versben. Ezek is prózában vannak írva, mivel itt történet beszélgetik el, költőileg ugyan, de mégis prózában, mivel a költői elbeszélésnek más alakja nem volt a héberknél. És továbbá az elbeszélés úgy a prologban, mint az epilógban valódi költői jellemet, gazdag képzelődést tüntett fel, mutatja ezt Jób gyermekeinek és vagyonának előszámlálása, az égi jelenet leírása, a négy csapás epikai alakja stb. A költői elbeszélés más héber könyvben is próza.

b) Másik ellenvetés, hogy különbség van az isten nevének használása között, a mennyiben a prologban és epi-

— Most már csak azért sem engedem, hogy egy szerencsétlen idegen emberrel ilyen pogányul bánjatok!

— Tegyen róla! — hajtotta a bíró.

— Teszek is.

— S hová temetteti? Lássuk.

— Hova? A saját kertembe. Ebben aztán nem parancsol senki.

Általános lett a megütközés az egész tömegben. A Faluközi Gáspár uram váratlan ajánlata az utczára is gyorsan kiszivárgott az asszonyok közé. S ott lett még a nagy zaj! A felesége szörnyülködve tiltakozott, hogy ő többet így nem megy a kertbe, úgy nem megy a kertbe, ha akasztott embert temetnek el abba. Már nem tud a férje otthon ülni, mikor a nyakán van a munka. Tudta ő jól, hogy boldogot csinál, ha kilépik a házból. Ilyen volt egész életében!

De hiába volt minden perlekedés.

Két nap múlva már ott volt a sirhalom a kertfején, a magyarófa-bokrok árnyékában. Bezzeg nem látszott meg rajta, hogy egy ágról szakadt, ismeretlen ember nyugoszik alatta. Fel volt hantolva gondosan, mintha csak a legszeretőbb kezek tették volna oda.

Rigmánban mindenki úgy ismerte az öreg asztalost, hogy felettébb érzékeny szíve van s hogy felebarátjának nyomorúsága hamarabb megindítja, mint egy gyöngy aszszonyt. Hanem ennyit még se képzelt senki!

El is ment a hire ennek az esetnek napi-járó földre. A hogy két idegen egymással összejött: egyebet se beszélt, csak a rigmáni temetést.

Igy aztán nem kellett valami különös boszorkányság arra, hogy a dolog Vásárhelyt Benőné asszonynak a fülébe jusson. Keresve kereste ő az efféle híreket.

Ott lakott Vásárhelyt a Kis-utczában, hol a férjének a múlt őszen az a nagy tora volt. Jól bírták magukat, mi-

logban Jehova, a költeményben pedig rendszeren Él, Elóah, vagy Shaddai — a hatalmas (erőszakos isten) nevek jönnek elő. Ebből azonban szintén nem lehet az eredet különféleségére következtetni, mivel e megkülönböztetés részben nem való, részben pedig egészen természetes és így teljesen érthető. Jehova neve ugyanis nemcsak a prologban, hanem előfordul a költeményben is, midőn Jób beszél: XII. 9. és XXVIII. 28; valamint isten beszédében: XXXVIII. 1; XL. 1. 3. 6; és XLVII. 1-ben. Nem való tehát, hogy Jehova neve hiányoznék a költői részből; és másfelől, hogy túlnyomóan a régi istennevek fordulnak elő, természetes és czélzatos, mivel a költő azok használata által a patriárcchai korba helyezi vissza személyeit. A régi héberek isten nevei: Él, Elóah és Shaddai voltak, a Jehova neve, mint nemzeti istennév Mózes alatt jött gyakorlatba s kiválólág az Ábrahám családjához tartozott és különös jellemző megjelölése volt a theocratának. Így a költő, midőn saját személyében elbeszél, a Jehova nevet használja, mint a mely az ő korában használatos volt, midőn pedig Jób és barátait beszélteti, a Mózes előtti kornak megfelelőleg, a régi istenneveket használhatja velök, mint a melyek ismeretesekek voltak előttök; így a patriárcchai nevek használata által feltünteti a kort és megkülönbözteti magát az általa bevezetett beszélőktől.

c) Felbozzák, hogy a prolog, valamint az epilóg el-

kor a veszteség az asszonyt hirtelen meglepte. Sándor fia messze katonáskodott a súlyos csapás idején; de az árván maradt özvegy édes anyja mellé néhány hónap múlva haza eresztették.

Pedig jobb lett volna, ha örökre ott marad!

Mire ugyanis Benő Sándor Vásárhelyre megökött, Szálasi Katicza már főköttöt viselt, mi az álnok módon megcsalt fia szívét még jobban megtörte. Nem ő vigasztalta meg az édes anyát, de annak kellett egyre vigasztalni.

Csak legalább fogott volna valahogy a fiun!

Egy reggel a szegény gyászba borult asszony a fia helyett csak egy levelet kapott a szobában. Rövid volt az egész:

„Ne keressen engem, lelkem édes anyám! Elmegyek messzire, a hol nem ismernek s ott veszem el magam. Sirasson meg, de ne vádoljon. Inkább viselje a bánatot, mint a szegényt, melyet becsületes fejére hoznék, ha itthon kéne tovább is maradnom. Mert ózri a szívem, hogy megölnék valakit; s jobb, hogy a föld alatt tuljon, mint a tömlöczökben, nehéz vasba verve. Maradjon az isten ő szent felsége édes anyámmal s ne fordítsa le atyai gondját házunkról!“

Ezek után világosan meg lehet érteni, hogy Benőné egy szép napon miért utazott fel Rigmánba, egyenesen az öreg asztaloshoz. Tisztába vala mindennel, kivált mióta egy rigmáni vásáros asszony az elpusztult legénynek még a ruházatját is hiven lebeszélte.

Az öreg Faluközi Gáspár maga is elérzékenyedve fogadta a jajgató vendéget minden tehetsége szerint igyekezett meggyőzni a kéréllhetetlen sorban. Úgy beszélt, mint a legjobb rokon a világon.

— Haza szállítom az egyetlen kedves gyermekemet! — zokogta az asszony. Fekügyék a boldogult apja mellett.

lentétben áll a költemény eszméjével; mert a prologban Jób szenvedésének célja és jelentése elő van adva, mivel a költőnek célja oda irányul, hogy az isteni végzések kutatásától távol tartson; míg pedig az epilógban kétszeres kárpótlást nyer Jób és így a régi visszafizetési tant tünteti fel, mely szerint a kegyesnek végre is szerencsésnek kell lenni; a költő pedig e tan ellen küzd, felmutatván annak bizonytalanságát és tarthatatlanságát. — Erre megjegyzendő, hogy úgy a prologot, mint az epilógot meg kell különböztetni a könyv tanítói résztől, mivel már alakjuknál fogva is különböznek. A költőnek nem az a célja, hogy mellőzze a visszafizetési tant s hogy távol tartson az isteni végzések kutatásától, — e cél helytelenül van a költőnek tulajdonitva; Jóbnek szenvedése ugyanis a prologban teljesen titkoszerű, a költő annak mélyebb jelentőségét tulajdonit, — jelenti a problémát, melyről vitatkozni akar, hogy megmutassa Jób megkísértésének okát; így a prolog nincs ellentétben a költeménnyel, sőt szorosán hozzátartozik. A prolog történeti előadása nélkül, az egész költemény érthetetlen lenne. Jóbnek az epilógban való kárpótlásával pedig a költő az olvasó iránti kötelességét teljesíti, így az olvasó ki van békülve a dolgok isteni rendjével és bizalommal ragaszkodik a hithez, melyre a költő tanítani akarja; míg ellenkező esetben sötét benyomás maradna a lélekben, mely új panaszoknak, csüggettségnek, meghasonlásnak lenne for-

— Ne bolgassuk a holtakat, édes Benőné asszonyom. Nincsen itt terhére senkinek! Alhatik csendesen.

Kimentek a sirhoz, hol a jó asztalos a kinos töprenésben egész megizzadott. Azt se tudta: mit csináljon, hogy a földre alélt asszonyt valamiként magához térítse.

— Ne izéljen, lelkem Benőné! Né, nem kell azt úgy venni. Látja, milyen kellemetes helyen nyugszik. Ne féljen, itt vizet nem kap soha a koporsó. Nincs itt koreken anynyi viz sem, a mennyit bár egy madárka megigyók. Itt túlfelől a szomszédtság mindjárt a Márkus komám kertje. Az is egy talpig becsületes ember. Jó helyen, szép helyen van itt a fia, ne búsoljon!

De bizony hiába törte magát a vigasztalással: késő estig az az asszony meg se mozdult onnan. Akkor is úgy vitték be karon fogva.

Faluközi Gáspárnén is erőt vett a szánakozás, miután a dolgot ilyen színben látta s nem irtózott többé attól a szerencsétlen sirtól. Maga ígérte meg a kesergő özvegynek, hogy ápolni fogja azt a kicsi dombot, mintha csak az övéi koporsóját fedné.

Benőné asszony minden esztendőben ellátogatott a gyermeke sirjához s apránként az asztaloshoz valóságos atyafiságot formált a szívében. Különösen Lidit, az asztalos leányát szerette, ki előtt gyakorta tett panaszos megjegyzést, hogy a fia miért nem tudott örvendetesebb körülmények között kerülni hozzájuk! Beh boldog volna ő most ilyen becsületes atyafiak mellett.

Becsületes is volt a Faluközi Gáspár összes házanépe, hanem azért a jó isten keményen meglátogatta egyik esztendőben.

A tél beálltával környadozni kezdett egyszer az asztalos; éles fájdalmak hasogatták kezeit, lábait. Neki esett az ágyának s nyoma egész télen. Bár még a tüzet sem

rása (Hirzel). Az ártatlan szenvedőnek, ki a szenvedéseket legyőzte és barátai méltatlan gyanúsításait visszaverte, az epilokban elbeszölt megszabodítása és kárpótlása elengedhetlen, mivel e nélkül bevégtetlen maradna a történet, kielégítetlen az olvasó. Úgy a prolog, mint az epilóg összefügg a költeménnyel és szükséges a mű teljességéhez.

(Folyt. köv.)

A paulicianusok szektája.

— Paulicianismus. —

(Egyháztörténelmi tanulmány.)

Irtá: Nagy József.

A zsidó szellem, a mely ezen szektát kiválólag jellemezte, ezután is a maga szigorával, particularismusával lépett fel és a pogány apostol iránt való gyűlölséget annyira ápolta keblében, hogy mindattól, a mit a Pál irányú működés productumának tartott, undorral és megvetéssel fordult el. Míg egyfelől ezen szektában a keresztyén judaismus merev következetességgel lett keresztülvive, addig másfelől Pál szabadabb felfogása és prédikálása alapján, egy új irány jött létre, a mely, mivel a nagy apostol követőivel egyenes összeköttetésben állott, paulinus néven marad fenn az utókor számára.

A Pál személye és tana miatt, még életében kifejlődött harcz folytatása lett az apostol halála után ama küz-

birta soha felszítani, úgy megnyomorodott. Pedig egy jóra való asztalos mesternek télen van a legtöbb keresetje, mikor az eladó leányoknak a házi portékákat összeszerezgetik.

Nőtt a nyomoruság napról-napra; egyre kellett csinálni a sok adósságot, ha élni akartak. A falusiak meg mertek volna eskünni, hogy az akasztott ember vitte be a jószágra a romlást. Ők keresték magoknak. Igyák a levét!

A tavaszi levegőtől valamivel alább hagyott a betegség, de készen volt a pusztulás egyébként. Haszonleső, könyörtelen emberek sürgetni kezdék az adósságfizetést, miből aztán nem lehetett egyéb, mint hogy a felgyült adó s más tartozások miatt husvét felé árverést tűztek ki a Faluközi Gáspár jószágára.

Megérkezett, a mit nem is álmodtak idáig!

A gyámoltalan háznép kesergett, könyörgött s kétségbeesve nézett a jövő elébe. Utoljára egyedül csak a gondviselő istenben volt már bizalmuk. Azonban úgy látszott, hogy az is elfordítá tőlük kegyes arczatját, különben nem tetézte volna a nagy csapást egy még nagyobb csapással.

Csupán egy nap vala még az árverésig, mikor Faluközi Gáspárné kihéredve tántorgott a házba:

— Uram Jézusom, meddig versz még!

S tördelte a kezét a férje ágya mellett.

— Jaj, haljon meg s vigyen el engem is magával! Képzeld: a leányunk eltűnt az éjszaka. Tűvé tettem a faluban, de nem tud róla senki. Bizonyosan világgá bujdosott, vagy kivégezte magát, hogy ne lássa szemével a holnapi napot!

A két öreg csak eltakarta tenyerébe arczát s hosszasan vonaglott a felindulás miatt.

Most már nem bánták, ha holnap az egész világot ellicizitálják is!

delemnek, a mely a zsidóság ellen irányult. Megjegyzendő azonban, hogy az antinomismus, mely a legtöbb gnosticus és pogány-keresztyén szektát jellemzi, a Pál szellemének bélyegét nagyon kis mértékben hordja magán.

E tárgynál Marcion személye ragadja meg figyelmünket. Az ő életére vonatkozó tudósítások kritikai szempontból is igen érdekesek. A legtöbb forrás szerint ellenségei, különösen atyja, a pontusi püspök, kiközösítették a keresztyének társaságából. Hogy mi képezte abban az időben a hit mértékét, saját élete történetéből meg nem határozhatjuk. Fiatal éveitől fogva lelkesült tisztelője volt Pál apostolnak s kicsinyléssel fordult el mindattól, a mi az egyházban zsidó és zsidó-keresztyén irányu volt, s hittételének alap-gondolata, a Pál irány jellegét annyiban megtartotta, a mennyiben éles különbséget teszen a törvény és az evangelium; a megigazulás és kegyelem; a zsidóság és keresztyénség között. Fennmaradt iratában az antithesisben az ó- és új-szövetséget szembe állítja egymással. Elismerte Pál tekintélyét, kit Jézus, a jó Isten „logos“-a által választott az igaz-hívók tanítójává, míg a többi apostolok visszatértek a zsidóságba s az igazságos Istennek szolgálai maradtak. Mint Pál apostol kiváló tisztelője, az általa összeállított canonba felvette Pál apostol tiz levelét, ide számítva a laodiceaiakhoz küldött levelet is. A zsidókhoz irt levelet és az ugynevezett pásztori leveleket nem vette fel

Szomorubb napot az isten nem adhat senkinek, mint a milyet ők keresztülhuztak. Az ember otthon sirva zúgolódt, míg az asszony a falu kútjait rendre nézgette, ha valamelyikben a leányára akadna.

Hire, hamva se volt.

Másnap reggel kihirdették az árverést a „kiáltó halom“-ról. Csoportosan gyülekeztek az utcán a kíváncsi emberek, várva a végrehajtót a falu házából.

Faluközi Gáspárné benn üldögélt a lánán, bágyadt sóhajtások mellett hullatva könyeit, férje pedig az ablakhoz támo lygott s szóvalanal tekintett ki azon. Gyengén állott szegény, mint az egérütő.

Nem is birta sokáig az állást; egyszer csak összeesett, hangosan kiáltva:

— Lidi! A leányom!

Akkor hajtott be a kapun egy két lovas szekér.

Mire a felrettent asztalosné a beteget a földről fel-emelte: már a szobába lépett a leány Benóné asszonnyal.

— Ne ijedjenek meg, édes apám! Beszaladtam Vásárhelyre, hogy tudtára adjam Benóné asszonynak a mi szomorú sorsunkat. Nem hagy el ő minket; áldja meg az isten!

— Dehogy hagyom, lellem! — folytatta Benóné. Ne féljenek semmit. El van igazítva minden a falu házában. Tán csak nem engedem, hogy a fiam sirját is szépen dobra üssék. Megverne az isten.

Faluközi Gáspárné össze-vissza csókolta éledező férjét:

— Oh beh kedvemre cselekedett, lellem öregem, mikor azt a szép legényt a kertünkbe tomette!

az általa készített canonba, a melyben egy álitólag Pál apostol által is használt s főbb vonásokban a Lukács evangéliumával megegyező evangélium volt. Nagyon természetes, hogy Marcion ezen gyűjteményt — azt hívén, hogy a zsidó keresztyének meghamisították — kiigazította, ugyszólva eredeti alakjából kiforgatta. Szerinte, az ó-testamentum nem szent könyv, s az új testamentum canonjába fel nem vett művek, a Demiurgos befolyása következtében jöttek létre.

E miatt nyerte Marcion az egyháztól a „Sátán első szülötte“ nevezetet, a második század közepe táján. Az ő paulinismusa egyesítve lett az eretnek tanokkal. Már Romában való tartózkodása alatt a gnosticusok nagy mértékben el voltak terjedve: alexandriai Valentinus fantasticus tana, a melyben az Aconok szent „súzigiaja“ a pleromaban egyesül és a három cosmicus életfokozat (a hylé, psyché és pneüma), nevezetes helyet foglalt el.

Azonban a syriai és ázsiai gnostikusok tanában a dualisticus elem sokkal nagyobb mértékben nyomul előtérbe, mint nála a Demiurgos, a jónak ellentéte. A syriai gnosticusok Marcionra nézve akkora hatást gyakoroltak, hogy később ő maga gnosticus s hű pártolója lett a gnosticus theogonia mythus-körének. A jó és rossz principiuma mellő, Marcion egy harmadikat is felvett, a teremő természetet, az igazságra vezérő istent, a zsidóság világ teremőjét és törvény adóját. *) Az ő nézete a többi hason gondolkodásnak nézetétől abban különbözött, hogy hiányzott az emanationalis systema, az üdvösség tana és az allegorikai írásmagyarázat. A „pistis“ számára, méltó helyet jelölt ki a gnosissal szemben, a mely utóbbira ezen secták oly nagy súlyt fektettek. Marcion az istenitisztelet egyszerűsítésén nagyon buzgón fáradozott, s követőit igyekezett minden fénytől és ceremoniatól elszoktatni. Azok számára, a kik az electi (kiválasztottak) rangját óhajtották elnyerni egy szabályzatot dolgozott ki, a mely szerint kötelezték magukat a házasságról és némely ételek és italok élvezetéről való végképeni lemondásra. Az igaz, hogy Pált nem követték minden tekintetben, de hitelveit a legnagyobb tiszteletben tartották.

Marcion tana tehát szigorú paulicianismus volt, veegytve gnosticus elemekkel, a nélkül, hogy a gnosticismus merész fantasiáját örökölte volna. Marcion rendszere már a három isteni principiumról való tana által is nagy mértékben különbözik a gnosticusokétól, kiknek költője edessai Bardesanes, mint a dualismus híve, hevesen megtámadja a marcionitákat. Marcion tanítványai: Severus, Blastos, Luci-

*) A jó Isten, Demiurgos és Diabolos a rossz. Marcion szerint, a zsidók és a pogányok a rossz Isten szolgálatában vannak. A jó Isten eddig az ideig ismeretlen volt, végre az ő szabad kegyelméből az emberiséget felszabadította a Demiurgos és a Diabolos hatalma alól, e cél elérése végett, látszólagos alakban küldötte a „logost“ a földre. A „logos“ magát a megígért Messiasnak adta ki, bűnbocsánatot hirdet, s minden hívővel közli az isteni életnek erejét; a Demiurgos által kereszthalált szenvedett (látszólagos halál), a pogányokat a hádes számára megnyeri, a Demiurgost elűzi és Pált valódi apostollá választja, elhívja.

anus, Apelles és Marcus, mesterüknek rendszerét Saturninus rendszerével összevegyítették s szerintök a jó Isten örök dicsfényében a Demiurgos a legalsóbb helyet foglalja el. Marcionnál a Demiurgos és Diabolos között levő éles különbség nem maradt fenn huzamos időn keresztül, mert tanjuknak ezen kettős tétele csakhamar egybeolvadt slétrejött a valódi ázsiai dualismus. E nézet sokáig fennállott, még a miveltség alsóbb fokán levő Marcionitáknál is. Noha a dualismus bevégezett ténynyé, Marcion után, másfél századdal, Mani felléptével lett, mégis mind a marcioniták, mind a manicheusok a zsidó-keresztyén iránynyal szemben határozott ellentétet képeztek. A manicheusok felfogása szerint, Jézus tanítványai zsidó szelleműek, kiknek iratait a daemon teljesen meghamisította. Azonban ha van is különbség e két szekta között, de a főbb vonások nagyon találók. A manicheismus a benne levő gnosticus elem által jelentékeny hatást gyakorolt a marcioniták tanának elkorcsosulására.

A gyakorlatias irány és a szigorú erkölcsi komolyság Marciont nagy számú követőkkel ajándékozta meg, kik Italiában s így Romában annyira elszaporodtak, hogy Tertulian szükségesnek tartotta őt könyvben megczáfolni a marcioniták tévelygéseit.

(Folyt köv.)

TÖRVÉNYJAVASLAT.

Az unitárius vallásközönség szolgálatában álló püspök, papok, mesterek, tanítók nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árváinak segélyezéséről.

I. FEJEZET.

(Folytatás.)

IV. Szakasz.

A nyugdíj- és segélypénztár tőkéje és jövedelmei.

24. §. A nyugdíj- és segélypénztár tőkéjét és jövedelmeit képezik:

- a) az e célra már gyűjtött tőke,
- b) a köri gyámoldák tőkéi,
- c) a felebarátok által ily célra gyűjtendő vagy teendő kegyes adományok,
- d) a vallás-közönségünk számára tüzetes cél és rendeltetés nélkül teendő adományok és hagyományok 10%-a,
- e) a püspök, papok, mesterek, tanítók egyszersmindenkorra teendő befizetései,
- f) a püspök, papok, mesterek, tanítók és ezeket fenntartó testületek évenkénti befizetései;
- g) az államsegély ide útalt járuléka,
- h) az egyes alapítványok e célra fordítható jövedelmei, s más a jelen törvényben rendelt bevételek.

A) A nyugdíj és segélypénztár alaptőkéje.

25. §. A nyugdíj- és segélypénztár alaptőkéje keletkezik:

- a) az E. Főtanácsnak 21—1875. sz. a. kelt határozata folytán az E. K. Tanács által 11—1876. sz. a. megállapított szabállyal gyűjtött tőkéből, a mi tesz 188 december 31-én frt krt;
- b) az egyházköri gyámoldák s hasonczélú alapítványok tőkéből, a mi tesz 188 december 31-én frt krt;

c) felebarátok által ily czélokra gyűjtendő vagy teendő kegyes adományokból:

d) Vallás-közönségünk számára tüzetes czél és rendeltetés nélkül teendő kegyes adományoknak és hagyományoknak 10⁰/₀-kából;

e) e nyugdíj- és segély-alap tőkési évenkénti jövedelmeinek 5 % -kából.

B) A nyugdíj és segélypénztár jövedelmei.

26. §. Egyszersmindenkorra köteles a nyugdíj- és segélypénztárba fizetni:

a) az, a ki állomására első ízben alkalmaztatik, névszerint: a püspök 10 frtot, egyházi főjegyző s a főpapi szék birái 5—5 frtot, az esperes 2 frtot, a környéki jegyző, az alpapi szék birái, az al- és főpapiszék házasságvédői és a papok 1—1 frtot, a mesterok, tanítók 50 krt;

b) mindenki beiratáskor 1 frtot;

c) minden házassodás alkalmával, az összeesketéskor a felek, vegyes házasság esetében is, együttesen 50 krt;

d) Váloperekben minden felsőbb eldöntés alá került perben a dijszabály szerint 1 frtot, illetve 5 frtot;

e) A nyugdíj- és segélypénztár terhére nyugdíjazott olyan püspök, pap, mester, tanító, kinek segélypénzre jogosított felesége vagy gyermeke van, nyugdíjaztatásakor a nyert évi nyugdíjnak 1 % -kát.

27. §. Egész szolgálata tartama alatt évenként köteles fizetni:

a) azok, kik már be voltak lépve 1876. január 1-től 15 évig, évenként 5 frtot;

b) azok, kik már be voltak lépve, s éltek 50-ik évét meghaladták volt, 1876. január 1-étől 5 évig évenként 15 forintot;

c) azok, kik ezután lépnek be: nyugdíjba lépésökig, halálukig, vagy negyven évi szolgálatuk lejártáig, a 20—30 éves belépők 3 frtot, a 30—40 évesek 4 frtot, a 40—50 évesek 5 frtot, az 50 éven felüliek 10 frtot; azonban ezek az 1876. évi szabályzat által megállapított 75 frt legmagasabb összeget befizetni kötelesek vagy pedig esetleg az ők nyugdíjából sőt özvegyeik segélypénzéből levonatik;

d) az ekklézsiák együttesen 1876. január 1-étől 15 évig, évenként 530 frtot; a 15 év lejártá után, három csoportba osztva, az elsőbe esők 3 frtot, a 2-dikba 2 frtot, a 3-dikba 1 frtot, a budapesti ekklézsia megalakulása 1882. jan. 1-től 5 frtot, illetve 3 frtot évenként;

e) a vallás-közönség az állam által évenként egyházi czélokra adni szokott összegből 300 frtot;

f) egyes alapítványoknak e czélra utalt járulécai;

g) e nyugdíj- és segélypénztár alaptőkési az évi kamatait.

II. FEJEZET.

V. Szakasz.

Vegyes intézkedések.

28. §. Az egyházkörök gyámoldáinak és számukra tett hasonczélú alapítványoknak tőkési, ezen törvény értelmében, az általános nyugdíj- és segélypénztár tőkési közé bevonatnak, de minadazok az özvegyek és árvák, kik azokból segély-

pénzt kapnak, vagy az nekik a jelen törvény életbeléptetéséig kiutaltatik, az élvezett és kiutalt segélygyámpénzt tovább is megkapják, sőt az időnként méltányos mértékben emeltetni fog.

29. E nyugdíj-intézetbe beállók, házassodók, nyugdíjat és özvegyi s árvai segélyt kérők kötelesek a kérelemhez csatolni:

1) a nyugdíj-intézetbe való beálláskor a hivatalba beigztatást igazoló bizonyítványt és keresztelő levelet;

2) nyugalomba menéskor a keresztelő levelet, hivatalba lépést igazoló bizonyítványt, s más a kérelemben felsorolt indokokat támogató bizonyítványokat;

3) az özvegy házastársa okmányait, férjével való egybekelését igazoló anyakönyvi kivonatot; az árvák szülőik okmányait; azoknak nyugdíjazását elrendelő határozatot és saját keresztlevelöket.

III. FEJEZET.

VI. Szakasz.

A nyugdíj- és segélyintézet kezelése.

30. §. A nyugdíj- és segélyintézet az E. Főtanács felügyelete és gondozása alatt áll.

31. §. A nyugdíj- és segélyintézet ügyeit az E. K. Tanács, az E. Főtanács által választott bizottság véleményének kikérése mellett intézi. A bizottság tagjai: elnök, előadó, pénztárnok és két tag. Az egész bizottság 5 évenként újra alakittatik.

32. §. A nyugdíj- és segélypénztár kezelése, számadástétel és annak megvizsgálása, a vallásközönség közpénztára számára elírt szabályok és útatisások szerint történik.

33. §. A pénztárnok köteles biztosítékot adni. Ellenőre az előadó.

34. §. A kiutalványozott nyugdíj-, özvegy- és árvai segélypénzek négy egyenlő részben, évnegyedenként, u. m. január, április, július és október hónapok után fizettetnek ki.

35. §. A nyugdíjazottak és segélypénzt élvezők életben léte, a nyugtán, az illetékes pap által, minden esetben bizonyítandó.

36. §. A bevételi járandóságok esedékessége és befizetésének határideje:

a) az ismételve előforduló bevételi járandóságok januárius hónap elsején esedékesek, de késedelmi kamatot csak az fizet, és fizet 6⁰/₀-kot, a ki járulékát azon év szeptember hó 30-ig le nem róttá.

b) az egyszersmindenkorra szóló bevételi járandóságok az eset beálltakor, s minden hónap végén, kimutatás mellett, az espereshez beküldendőek.

37. §. 26. és 27. §§-ban rendelt és hátralékban maradt bevételi járandóságok fizetés, vagy valamely segély élvezés esetében fizetéskor való levonás által hasonló esetek hiányában végrehajtás útján is beszedetnek.

38. §. A kitől az előző §-ban megjelölt módon se volna a ráeső és hátralékban maradt járandóság behajtható, az a neki magának vagy özvegyének és árváinak kiutalványozott nyugdíj- és segélypénzéből is levonatik.

39. §. Mindenik egyházkörben az esperes elnöklete alatt két egyházi és egy világi tagból álló bizottság alakit-

tatik. E bizottság a környékében mind az egyszer mindenkorra, mind az ismételve előforduló bevételi járandóságokat nyilvántartja, beszedi, a beszédetteket kimutatás mellett a pénztárnoknak negyedévenként beküldi.

40. §. A 27. §. 4-ik pontja alatt rendelt bevételi járandóságokat mindenik egyházkörnek közgyűlése, saját kebelében, maga veti ki az egyes ekklézsiákra, tekintetbe véve azoknak vagyoni állását, s más helyi körülményeit, oly módon, hogy mindenik egyházkörben legyen annyiszor 5 frt kivétel, a hány ekklézsiája van a körnek. Így a vallásközönségünk kebelében levő 106 ekklézsiára évenként 15 évig 5×106 frt, vagyis 530 frt esik.

41. §. E nyugdíj- és segélyintézet életbeléptetésétől kezdve a pénztárnok díjazatni fog.

42. §. E törvény a megerősítést követő januárius hónap elsején lép életbe s végrehajtásával az E. K. Tanács bizatik meg.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. október 27.

— A „Protestans Közlöny“-re a folyó év utolsó negyedére előfizetést nyitunk s felkérjük az egyházi s iskolai ügyek iránt érdeklődő közönséget lapunk szives pártolására. Az előfizetési ár lapunk homlokán olvasható. Felkérjük egyszersmind a feles számú hátralékosokat hátralékaik haladéktalan törlesztésére, hogy kötelezettségeinknek részünkről is eleget tehessünk. Kolozsvárt, 1883. szept. hó végén. A „Protestans Közlöny“ szerkesztősége s kiadóhivatala.

— Sajtóperek. Dr. Szász Bélának, lapunk főmunkatársának Bartha Miklós országos képviselő s szerkesztő ellen indított sajtópörében a helybeli esküdtzék f. hó 25-én ítélt és pedig 11 szavazattal 1 ellen vádlottat a becsületsértés vétségében bűnösnek mondta ki s ennek alapján a törvényszék vádlottat egy napi államfogházra, 50 frt pénzbírságra ítélte s a perköltségekben elmarasztalta. A bizonyítási eljárás rendén a tanuvallomások s szakértői nyilatkozatok alapján constatáltatott, hogy vádlottnak azon mentsége, melyet a sajtóper megindítása után, a parlament színe előtt saját lapjában, a kolozsvári kör választmányi ülésében fölhozott s mely szerint a becsületsértő ítélet nyomdai tévedésből jutott az incriminált cikk végére, minden alapot nélkülöz s a valóságnak meg nem felel. Lapunk szerkesztőjének ugyancsak Bartha Miklós ellen indított sajtópere f. hó 29-én kerül tárgyalás alá.

— A budapesti ref. papi állás betöltésének kérdése élénk vita tárgyát képezi. A „Pesti Napló“-ba Salamon Ferencz följeljté, hogy nagyfontosságú érdekek követelik a

kérdés oly megoldását, mely lehetővé teszi, hogy Budapest továbbra ref. püspöki székhely maradjon s miután a püspöki dotatio magában véve csekély, e cél csak úgy elérhető, hogy ha a superintendentia által megválasztandó püspök egyszersmind az egyházközség által pappá is megválasztatik. Hangsúlyozza továbbá Salamon, hogy az egyházközség lélekszámának nagysága (25,000) egy második papi állomás fölállítását követeli. A kobli tanács e nagy fontosságú kérdést f. hó 21-én tárgyalta s az ez értelemben tett indítványt elvileg elfogadván, a kivitel módozatainak tanulmányozása végett bizottságot küldött. A püspöki hivatalra Szász Károly, Filó Lajos, Fördös Lajos és Baksai Sándor nevei jöttek forgalomba.

— Az országos domestika életbeléptetése az erdélyi ref. egyházkerületben is tényleg folyamatba indult s mint lapunkat több oldalról értesítik, örvendetes eredménnyel. Feles számú egyházközségben nemcsak az osztályba sorozás s illetőleg kivétel megtörtént, sőt a folyó évre esedékessé vált összegek be is szolgáltatottak. Jellemzi, hogy ez idves mozgalomban a kisebb és szegényebb egyházközségek járnak elől jó példával, míg a nagyobbak és vagyonosabbak lanyhábban mozognak. A tapasztalat eddig azt igazolta, hogy a kivitel ott, hol a pap s presbyterium kellő eréllyel s buzgalommal jár el, nem ütközik oly nehézségekbe, mint sokan előre jósolták. Annyi bizonyos, hogy az erdélyi egyházkerületre nézve, melynek aránylag legtöbb segélyre szorult, hogy ne mondjuk, nyomorult egyházközsége, szegyenletesen dotalt papi állomása van s melynek tehát legbiztosabb kilátása lehet arra, hogy a központi alap javára hozandó áldozata busásan vissza térül, a sikeres keresztülvitel nemcsak törvényes köteleességteljesítés, hanem a legfontosabb élet, — sőt mondjuk ki nyíltan — érdekkérdés s papjainkról föltesszük, hogy azt fölfogni, átértetni képesek s buzgalmuk s befolyásuk egész teljességét értékesíteni fogják.

— A budapesti ref. egyház tanácsa vasárnap tartott ülést a lelkészválasztás ügyében. Váradai Károly indítványára elhatározták, hogy a tanács két lelkészi állás szervezését fogja javasolni a közgyűlésnek, mert egyrészt kívánatos, hogy az elhunyt Török Pál püspök által létrehozott alkotások fentartása és gyarapítása érdekében a püspök budapesti lelkész és viszont a budapesti lelkész püspök legyen, másrészt a lelkészválasztás két havi s eszoposi engedéllyel negyedévi határidőhöz van kötve, a püspökválasztás pedig ilyen rövid idő alatt meg nem történhetik. Szükséges a két lelkészi állás azért is, mert a hívek száma huszezernél többre szaporodott s egy lelkész a teendőket nem győzheti. Az indítvány megvalósításával járó pénzügyi kérdések tisztázása, a hitközség anyagi erejének megállapítása s esetleg új források nyitása ügyében bizottságot küldtek ki, mely már jövő vasárnap beadja jelentését, az egyházi közgyűlés pedig november 4-én fogja a kérdést eldönteni.